

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

**T.C.
SOFYA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

BULGARİSTAN MEYVE-SEBZE SEKTÖRÜ

**EKİM 2016
SOFYA**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
ÜLKE EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ	5
Ülke Kimliği.....	5
Bulgaristan Ekonomisi	5
SEKTÖRÜN TANIMI VE RAPORUN KAPSADIĞI ÜRÜNLER	8
BULGARİSTAN'DA MEYVE-SEBZE ÜRETİMİ	8
Meyve Üretimi	9
Sebze Üretimi.....	10
Organik Meyve-Sebze Üretimi	11
Belli Başlı Meyve-Sebze Üreticileri	13
BULGARİSTAN'DA MEYVE-SEBZE PİYASASI	14
Genel Durum	14
Bulgaristan'da Meyve-Sebze Dağıtım Kanalları	15
Meyve-Sebze Ticareti Yapan Firmalar	17
BULGARİSTAN'IN MEYVE-SEBZE DIŞ TİCARETİ	19
İthalat.....	19
<i>Meyve İthalatı</i>	19
<i>Sebze İthalatı</i>	21
İhracat.....	22
<i>Meyve İhracatı</i>	22
<i>Sebze İhracatı</i>	24
Meyve-Sebze Dış Ticareti	26
Bulgaristan'ın Türkiye'den Sektörel İthalatı.....	27
MEVZUAT	28
Ürünlerin Uyması Gerektiği Yasal ve Yasa Gereklilerinin Dışındaki Şartlar	28
Kısıtlı Pestisit Kullanımı	28
AB'ye İthal Edilen Gıdanın Kontrolü	29
AB'de Zirai Kalıntı Kontrolleri.....	30
Aflatoksin Kontrolleri	31

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Pazarlama Standartları.....	32
Ambalajlama ve Etiketleme	32
Bitki Sağlığı.....	33
Kirleticiler	33
Müşteriler İlaveten Aradıkları Bazı Şartlar	33
<i>Garanti Olarak Sertifika</i>	34
<i>Kaliteye İlişkin Özellikler</i>	34
Niş Piyasa Gereklere.....	35
<i>Sosyal Uyum</i>	35
<i>Organik Ürünler – Büyüyen Bir Niş Piyasa</i>	36
SEKTÖREL FUARLAR	36
İLGİLİ DEVLET KURUMLARI, SEKTÖREL KURULUŞLAR VE PORTALLER	37

TABLolar

Tablo 1	Bulgaristan Hakkında Genel Bilgiler	5
Tablo 2	Yıl Sonu İtibariyle Bulgaristan'da Organik Tarımla İştigal Eden Çiftçi Bilgileri	11
Tablo 3	Bulgaristan'da Belli Başlı Meyve-Sebze Üreticileri	13
Tablo 4	Büyük Şehirlerde Meyve-Sebze Halleri/Borsaları	15
Tablo 5	Bulgaristan'da Büyük Süpermarket Zincirleri	16
Tablo 6	Toptan ve Perakende Meyve-Sebze Satışı Yapan Büyük Firmalar	18
Tablo 7	2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Meyve İthalatı	19
Tablo 8	2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Sebze İthalatı	21
Tablo 9	2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Meyve İhracatı	23
Tablo 10	2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Sebze İhracatı	25
Tablo 11	2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Türkiye'den Meyve-Sebze İthalatı (Bin EURO) ve Türkiye'nin Bulgaristan'a Meyve-Sebze İhracat Potansiyeli	27
Tablo 12	Bulgaristan'da Sektörel Fuarlar	37

ŞEKİLLER

Şekil 1	2000-2015 Döneminde Cari Fiyatlarla Bulgaristan GSYİH'sı (Milyon EURO) ve GSYİH Büyüme Oranları	6
Şekil 2	2005-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Dış Ticareti	7
Şekil 3	2005-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Türkiye İle Ticareti	7
Şekil 4	2001-2015 Döneminde Bulgaristan'da Meyve-Sebze Üretimi	9
Şekil 5	2015 Yılında Bulgaristan'da Meyve Üretimi	9
Şekil 6	2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze Üretimi	10
Şekil 7	2015 Yılında Organik Meyve-Sebze Üretiminde Kullanılan Tarım Arazileri	12
Şekil 8	2013-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Organik Meyve-Sebze Üretimi	12
Şekil 9	Yaş Meyve-Sebze Dağıtım Kanalları	17
Şekil 10	2015 Yılında Bulgaristan'ın Meyve İthalatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı	20
Şekil 11	2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze İthalatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı	22
Şekil 12	2015 Yılında Bulgaristan'ın Meyve İhracatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı	24
Şekil 13	2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze İhracatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı	26
Şekil 14	2006-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Meyve-Sebze Dış Ticareti	26

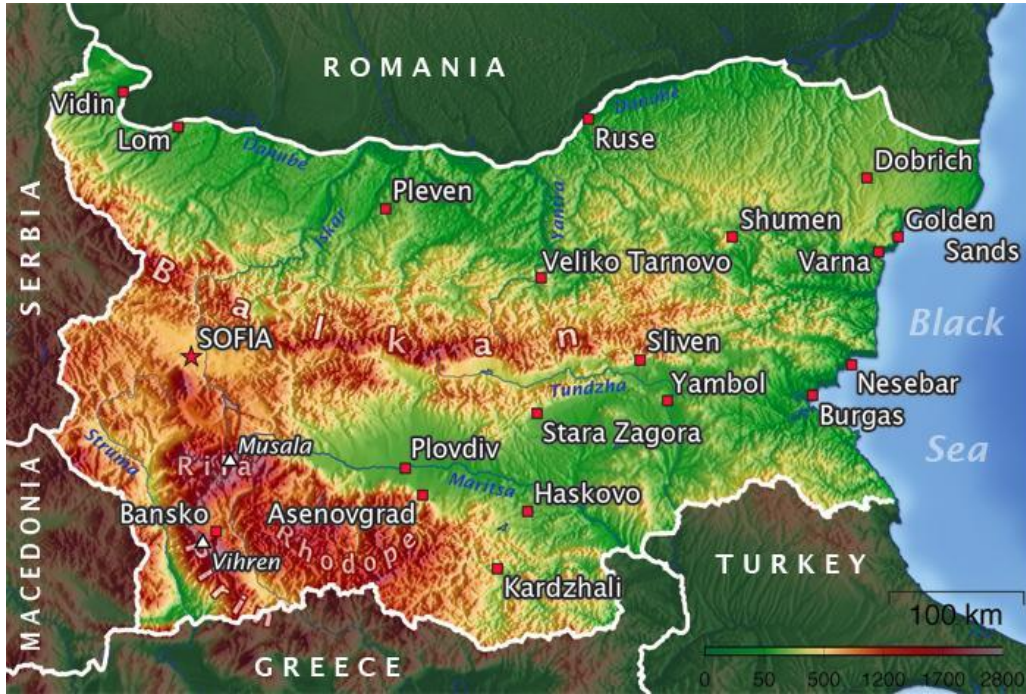

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

GİRİŞ

Meyve-sebze sektörü, insanlığın temel beslenme ihtiyacı olan bitkisel üretimi kapsamaktadır. Meyve-sebze sektörünün önemi büyük olup, vazgeçilmez bir ekonomik faaliyet alanıdır. Küresel çapta Türkiye, büyük bir meyve-sebze üreticisi olup, bir çok ürün grubunda lider üretici konumundadır. Örneğin, 2014 yılında fındık, kiraz, incir, kayısı, ayva üretiminde dünya birincisidir; vişne, kestane, kavun, karpuz, hiyar üretiminde ikinci sıradadır; antep fıstığı, biber, elmada üçüncüdür; ceviz, zeytin, domates, taze fasulye, ıspanak üretiminde dünya dördüncüsü ve patlıcanda dünya beşincisidir. Bu ekseninde Türkiye'nin meyve-sebze ihracatı büyük önem arz etmektedir.

Bu rapor, meyve-sebze üretiminde ülkemizin göreceli olarak güçlü olduğu ürün grupları, Bulgaristan ve AB mevzuatı çerçevesinde meyve-sebze ihracatçılarımız önündeki engeller ile ülkenin sunduğu fırsatlar değerlendirilerek ihracatçılarımızın daha çok uygulamaya dönük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliğince Bulgaristan, Türkiye ve uluslararası kaynaklı verilere dayanılarak hazırlanmıştır. Rapor, Bulgaristan hakkında genel bilgileri içermekte, ancak meyve-sebze sektörünü ayrıntılı bir şekilde incelemektedir.

ÜLKE EKONOMİSİNE GENEL BAKIŞ

Ülke Kimliği

Tablo 1

Bulgaristan Hakkında Genel Bilgiler

Devletin adı	Bulgaristan Cumhuriyeti
Başkenti	Sofya
Yönetim biçimi	Parlamber Cumhuriyet
Resmi dili	Bulgarca
Alfabesi	Kiril alfabesi
Dinsel dağılım	Ortodoks Hristiyan, Müslüman
Para birimi	Leva (BGN), 1 Leva=100 stotinki
Ölçü sistemi	Metrik
Üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar	AB, NATO, BM, IMF, WTO, Dünya Bankası
Sabit döviz kurları	Leva/EURO – 1,95583
Yüzölçümü	110 993 km ²
Nüfus (2015)	7 153 784
Kentsel nüfus	% 73,1
Ortalama yıllık nüfus artışı (%)	- 7
Mesai saatleri ve günleri	9.00-17.30 – Pazartesi-Cuma
Haftalık çalışma saati (Ortalama)	40
Büyük kentler ve limanlar	Sofya, Filibe (Plovdiv), Varna (liman), Burgaz (liman), Rusçuk (Ruse, liman), Eski Zağra (Stara Zagora), Plevne (Pleven)
Türkiye ile saat farkı	Yok
Uluslararası telefon kodu	+359

Bulgaristan Ekonomisi

Bulgaristan ekonomisi, serbest piyasa şartlarına göre işleyen, dışa açık, özel sektörü orta düzeyde gelişmiş, az sayıda stratejik devlet işletmesi olan bir ekonomidir. Dünya Bankası, Bulgaristan ekonomisini üst orta gelirli ekonomilerden addetmektedir.¹ Bazı dış değerlendirmelere göre Bulgaristan ekonomisi 2015 yılında satın alma gücü paritesine göre dünyada 77. sıradadır. Uluslararası kuruluşların bazı değerlendirmelerine göre Bulgaristan'ın güçlü yönleri hızlı internet kullanımı ile yakından ilgisi olan teknik yeterlilik ve makroekonomik istikrardır. Emek piyasasının durumu (yüksek işsizlik oranı, düşük verimlilik, ülkenin nitelikli işgücü çekme konusundaki yetersizliği), iş yapma ortamı (yolsuzluk, bürokratik verimsizlik, finansman sıkıntıları ve son yılda siyasi istikrarsızlık), AR-GE faaliyetlerinin kısıtlı kalması, kurumsal kalite (yargıda sıkıntılar, devlet politikalarında şeffaflığın bulunmaması, siyasetçilere olan güvenin azalması) rekabet gücünü olumsuz etkileyen faktörlerdir.

Bulgaristan 1 Ocak 2007'de AB'ye tam üye olmuştur. AB üyeliği koşulları Bulgaristan'ın ekonomik yapısında önemli reformların yapılmasına sebep olmuştur. Ancak, kişi başına GSYİH bakımından

¹ <http://www.worldbank.org/en/country/bulgaria/overview>

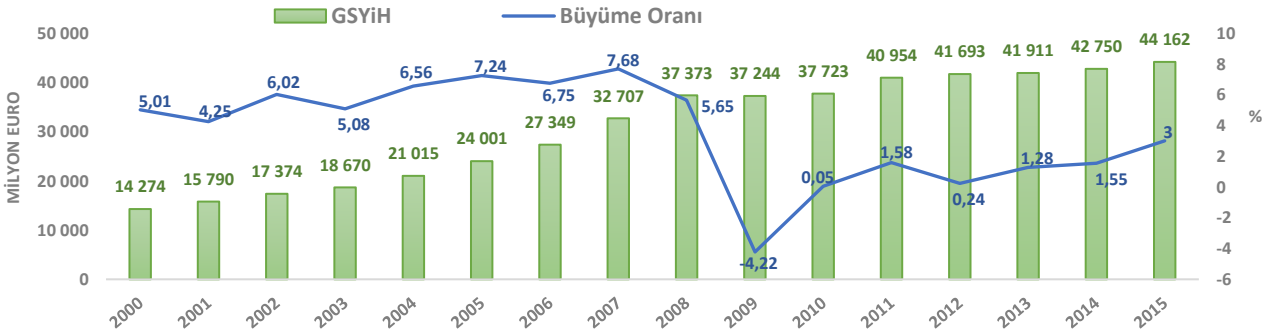
SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Bulgaristan, Avrupa Birliği'nin en fakir ülkesi olmaya devam etmektedir. Bulgaristan kişi başına GSYİH'sı 6 136 EURO olup AB ortalama kişi başına GSYİH'sının % 46'sı kadardır. Uzman görüşlerine göre ancak 20 yılda Bulgaristan, ülkenin kişi başına gelirini AB ortalamasının üçte ikisine yükseltebilecektir.

Bulgaristan ekonomisinde, GSYİH'nın % 4,2 oranında daralma yaşadığı 2009 krizinden sonra, 2015 yılı arka arkaya büyümenin yaşandığı altıncı yıl olmuştur. 2010-2013 döneminde ortalama yıllık büyüme % 1,1 oranında seyrettikten sonra EURO bölgesindeki iyileşme nedeniyle 2014'te 1,55'e yükselmiş, 2015'te kriz sonrasında en hızlı büyüme yaşanmış ve bu oran % 3 olarak gerçekleşmiştir.² Gerçekleşen büyüme oranı, bir çok uluslararası kuruluşun olumsuz beklentilerini aşmış, 2015 yılında Bulgaristan'ın AB'de en hızlı büyüyen ekonomiler arasında yer almasına neden olmuştur. 2015'teki büyüme güçlü ihracat performansından kaynaklanmıştır.

Şekil 1

2000-2015 Döneminde Cari Fiyatlarla Bulgaristan GSYİH'sı (Milyon EURO) ve GSYİH Büyüme Oranları (%)

Kaynak: Ulusal İstatistik Enstitüsü

Bulgaristan, küçük, dış ticaret açığı olan, dışa açık ve değişikliklere yavaş ayak uyduran bir ekonomidir. Düşük satın alma gücü, düşük emek verimliliği, öncelikli sektörlerde yatırım eksikliği ve üretimde AR-GE yetersizliği Bulgaristan'ın dış ticaretini olumsuz etkilemektedir. Dünya ticaretinde Bulgaristan'ın payı % 1,6 civarındadır.

2005-2015 döneminde Bulgaristan'ın ihracatı % 145,6, ithalatı % 80,1, ticaret hacmi % 105,8 artmıştır. Kriz öncesinde dış ticaret açığı artış trendinde olmasına rağmen 2009'dan sonra ihracatın artış oranı ithalatın artış oranını aştığı için 2005-2015 döneminde dış ticaret açığında % 39,2 oranında önemli bir azalma meydana gelmiştir. 2008 yılında dünyada yaşanan mali ve ekonomik kriz Bulgaristan dış ticaretini olumsuz etkilemiş, krizden sonraki ilk yıl olan 2009'da ihracat % 23, ithalat % 33, hacim ise % 29 oranında azalmıştır. Dış ticaret hacmi 2011 yılında kriz öncesi seviyeleri aşabilmiştir.

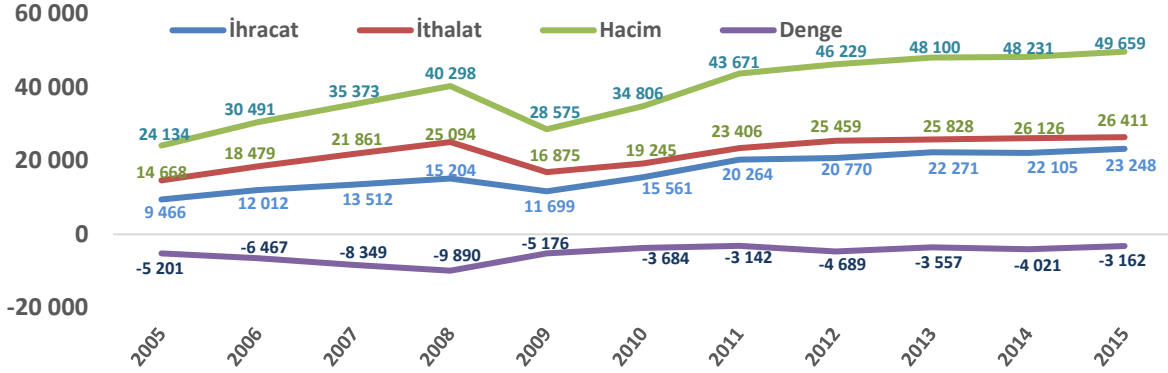
² <http://nsi.bg/en/content/5484/gdp-production-approach-%E2%80%93-total-economy>

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Şekil 2

2005-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Dış Ticareti (Milyon EURO)

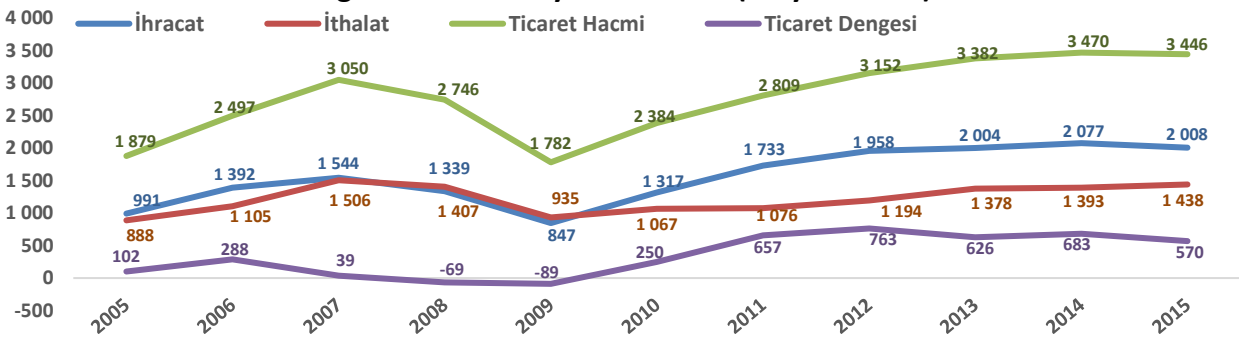

Kaynak: Bulgaristan Merkez Bankası

Bulgaristan'ın Türkiye ile ticaretinin yakın geçmişini özetlemek gerekirse, 2002-2007 yılları arasında Türkiye-Bulgaristan ticaret hacminin % 26 gibi yüksek bir yıllık ortalama ile büyüdüğü, Türkiye'nin Bulgaristan'ın toplam dış ticaretindeki payının sürekli arttığı, ülkemizin Bulgaristan'ın en büyük ihracat pazarı olduğu, Bulgaristan'ın toplam ihracatının % 10'dan fazlasını Türkiye'ye yaptığı ve iki ülkenin karşılıklı ticaretinin sürekli dengede olduğu vurgulanmalıdır. Ancak, uluslararası mali krizin etkisiyle 2008 yılında iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi yıllık bazda % 10 azalmış, 2009 yılında ise % 35 oranında bir düşüş daha yaşanmıştır. 2007 yılında 3 050 milyon EURO'ya ulaşan ticaret hacmi doruğu kriz sonrasında ancak 2012 yılında 3 152 milyon EURO'luk ticaret hacmi ile aşılabılmıştır. Krizin etkilerinin azalmaya başlamasıyla ikili ticaret, dengesiz bir şekilde Türkiye aleyhine gelişmiştir. 2009-2015 döneminde Bulgaristan'ın Türkiye'ye ihracatı % 237 gibi yüksek bir oranla büyüyerek 847 milyon EURO'dan 2 milyar EURO'ya ulaşmasına rağmen Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatı % 154 gibi düşük bir büyüme oranında kalmış ve 2015 yılında 1,438 milyar EURO'luk büyüklüğü ile kriz öncesi seviyelerine ulaşabilmektedir. İkili ticaretin Bulgaristan'ın toplam ticaretindeki payının kriz öncesi rakam olan % 8,6'dan kriz sonrasında % 7'lere gerilediği de dikkat çekmektedir.

Şekil 3

2005-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Türkiye İle Ticareti (Milyon EURO)

Kaynak: Bulgaristan Merkez Bankası

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

SEKTÖRÜN TANIMI VE RAPORUN KAPSADIĞI ÜRÜNLER

Raporda yer alan veri ve değerlendirmeler patates; domates; soğanlar; şalotlar; sarımsaklar; pırasalar; diğer soğanımsı sebzeler; lahanalar; karnabaharlar; alabaşlar; yaprak lahanalar ve benzeri yenilen brassikalar; marul; hindiba; havuçlar; şalgamlar; kırmızı pancar; teke sakalı (salsifis); kök kerevizi; turplar ve benzeri yenilen kökler; hıyarlar ve kornişonlar; kuşkonmazlar; patlıcanlar; yaprak kerevizleri; mantarlar ve domalanlar; biberler; ispanak; enginar; zeytin; balkabağı; kabak; su kabağı; salatalık sebzeler (marul ve hindiba hariç); pazı ve yaban enginarı; kebere; rezene; mısır; bamya; semizotu; maydanoz; asma yaprağı; baklagiller; hindistan cevizi, brezilya cevizi ve kaju cevizi; bademler; fındıklar; cevizler; kestane; antep fıstığı; avustralya fıstığı; kola cevizi; arek cevizi; pekan cevizi; çam fıstığı; muz; hurma; incir; ananas, avokado armudu; guava armudu; mango; mangost; turunçgiller; üzümler; kavunlar (karpuzlar dahil); papaya; elma; armut; ayva; kayısı; kiraz; şeftali (nektarin dahil), erik; çakal eriği; çilek; ahududu; böğürtlen; dut; loganberiler; siyah, beyaz veya kırmızı frenk üzümü ve beктаşi üzümü; yaban mersini ve yaban mersinin diğer kültür cinsleri; kivi; demirhindi; mahun elması; "lychees"; ekmek ağacı meyvesi; sapodillo meyvesi; çarkifelek meyvesi; karambola; pitahaya; nar; muşmula; kuşburnu ve benzeri **meyveleri ve sebzeleri** kapsamaktadır.

BULGARİSTAN'DA MEYVE-SEBZE ÜRETİMİ

Bulgaristan'da meyve-sebze üretimi geleneksel bir faaliyet alanıdır. Ülkenin doğası, iklimi ve toprakları meyve-sebze üretimi için oldukça elverişli koşullar sunmakta, çeşit bakımından zengin ve kalitesi yüksek mahsul elde edilebilmektedir. 90'lı yıllardan önce, Doğu Bloku'ndaki işbölümü çerçevesinde Bulgaristan, Blok'un en büyük meyve-sebze üreticisi olmuş, Avrupa'da lider meyve-sebze ihracatçıları arasında yer almıştır. Örneğin söz konusu dönemde, ülkede üretilen domates miktarı tüketilen miktarı 40 kez aşmaktadır. Sadece 1985 yılında Bulgaristan, toplam 780 bin ton domates üretmiş; 70 bin ton soyulmuş domates, 84 bin ton taze domates ve 40 bin ton domates suyu ihraç etmiştir. 1990 yılından sonra serbest piyasa ekonomisine geçildiğinde, sektörde büyük bir çöküş meydana gelmiş olup, Bulgaristan büyük üretici ve ihracatçı konumundan net meyve-sebze ithalatçısı konumuna geçiş yaşamıştır. Son 15 yılda Bulgaristan'da meyve-sebze üretimi kalıcı bir düşüş trendine girmiştir. Özellikle AB üyelik döneminde bu trend belirginleşmiştir.³

Aşağıda yer alan şekilden de görüleceği üzere, yıllar içerisinde toplam meyve-sebze üretimindeki trendi sebze üretimi belirlemiştir. Bunun nedeni, toplam üretim içerisinde sebze üretiminin ağırlığının göreceli olarak büyük olmasıdır. Şöyle ki, dönemin başında sebze üretimi toplam üretimin % 90'ını teşkil ederken, 2015 yılında sebze üretiminin payı % 74 civarında olmuştur. Nitekim, 2001-2015 döneminde sebze üretimindeki % 61'lik düşüş toplam meyve-sebze üretiminde % 53'lük bir düşüşe sebep olmuştur. Söz konusu 15 yıl içerisinde meyve üretimi istikrarlı bir trend izlemiş, ortalama 146 bin tonluk yıllık üretim etrafında dalgalanmıştır. 2001 yılında meyve üretiminin toplam

³ Yaş ve İşlenmiş Meyve-Sebze Piyasasının Analizi. Sektörde Sorun ve Gelişim Perspektifleri, Ulusal Kırsal Ağ Raporu, Kasım 2015, sayfa 5-6

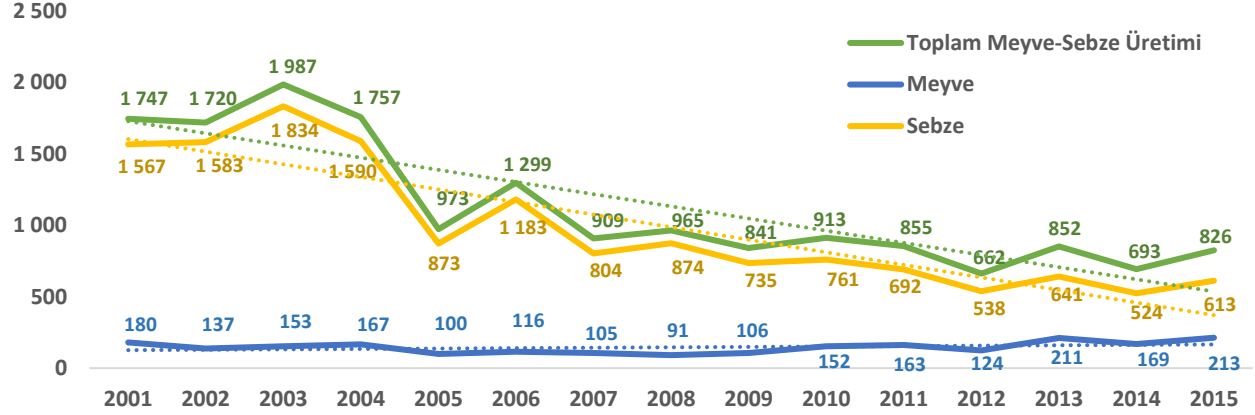

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

üretim içerisindeki payı % 10 civarındayken, sebze üretimindeki çöküş nedeniyle 2015 yılında meyve üretiminin payı % 26'lara yükselmiştir.

Şekil 4

2001-2015 Döneminde Bulgaristan'da Meyve-Sebze Üretimi (Bin Ton)

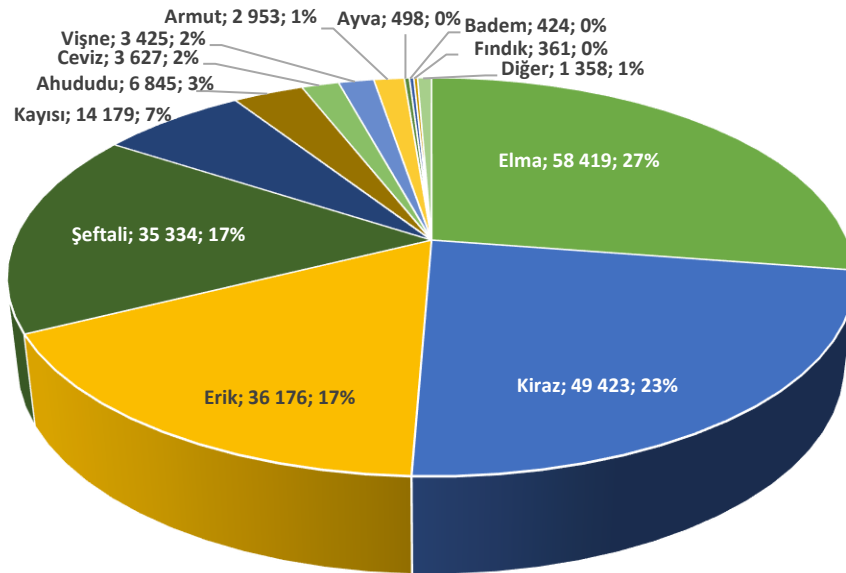
Kaynak: Tarım ve Gıda Bakanlığı

Meyve Üretimi

2015 yılında 213 bin ton meyve üretilmiştir. Söz konusu hasat 55,1 bin hektardan alınmıştır. Aşağıda yer alan şekilde meyve üretiminin meyve çeşitleri itibariyle dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 5

2015 Yılında Bulgaristan'da Meyve Üretimi

Kaynak: Tarım ve Gıda Bakanlığı

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

2015 yılı meyve hasadı yıllık bazda % 26,1 oranında artış göstermiştir. En büyük artışlar kiraz (% 48,4), erik (% 46,8), kayısı ve zerdali (% 24,7), şeftalide (% 15,9) görülmüştür. Elma üretiminde % 7,2 artış, vişne üretiminde % 9,3 azalış meydana gelmiştir. Merkez Güney bölgesi ile Güney Doğu bölgesi Bulgaristan'ın meyve üretiminde lider bölgeler olup, her birinde toplam meyve üretiminin % 29'u gerçekleşmektedir. Merkez Güney'de elma (% 53) ve erik (% 33) üretimi yoğunlaşmaktadır. Güney Doğu'da şeftali (% 54) ve kiraz (% 45) üretiminin büyük bir kısmı gerçekleşmektedir. Merkez Kuzey'de ise ülkenin kayısı hasadının % 85'i elde edilmiştir.⁴

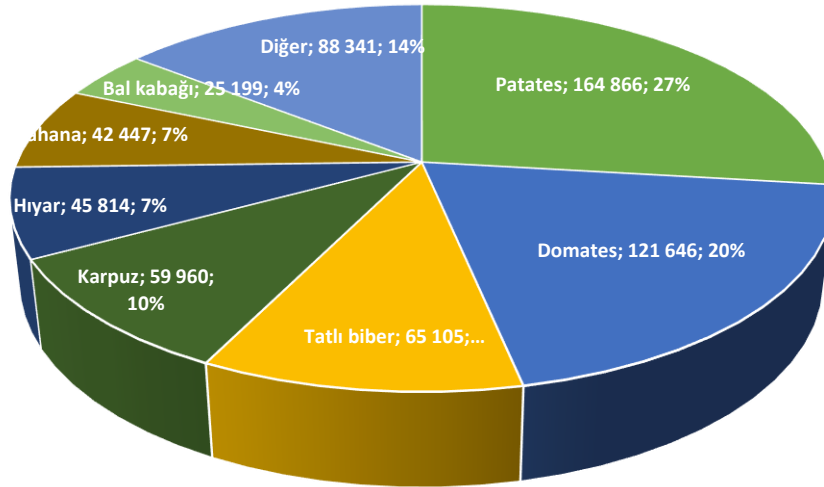
2015 yılında üretilen meyvelerin % 51'i iç piyasada satılmış, % 34'ü işlenmiş, % 5'i üretici tarafından tüketilmiştir. Geri kalan % 10'u, ihracat dahil, başka kanallara yönlendirilmiştir.

Sebze Üretimi

2015 yılında Bulgaristan'da 97,2 bin tonu seradan olmak üzere toplam 613,4 bin ton sebze^{*} üretilmiştir. Söz konusu hasat, 2014 yılına göre % 37 oranında fazla olan 46 bin hektarlık tarım arazisi üzerinden elde edilmiştir. Seraların alanı 968 ha olup, 1,3 kez sebze üretimi için kullanılmıştır. En çok patates (164,9 bin ton) ve domates (121,6 bin ton) üretilmiştir. 2015 yılında 2 520 ton mantar yetiştirilmiştir. Aşağıda yer alan şekilde en çok üretimi yapılan sebze türleri itibariyle Bulgaristan'ın 2015 yılındaki sebze üretimi miktar ve pay olarak verilmiştir.

Şekil 6

2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze Üretimi (Ton-%)

Kaynak: Tarım ve Gıda Bakanlığı

⁴ 2015'te Meyve Hasadı, Tarım ve Gıda Bakanlığı 310 No'lu Bülteni, Mayıs 2016, sayfa 2

^{*} *Bulgaristan Tarım ve Gıda Bakanlığı kavun-karpuz ve çileği sebze addetmektedir. GTİP kodları itibariyle ise kavun-karpuz ve çilek meyve sayılmaktadır. Dolayısıyla yerel sebze üretim verileri kavun-karpuz ve çileğe ilişkin istatistikleri içermekte, ancak dış ticaret verilerinde kavun-karpuz ve çilek meyve istatistiklerinde yer almaktadır.*

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Tarım ve Gıda Bakanlığı'nın sebzelerin tüketiciye ulaştırılmasında kullanılan kanallara ilişkin verilerine göre 2015 yılında üretilen sebzelerin yok denecek kadar küçük bir kısmı ihraç edilmiştir. Merkez Güney ve Güney Batı en çok sebze üretilen bölgelerdir. 2015 yılında domates üretimi Merkez Güney (%53,9) ve Güney Batı (% 25,4) bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Aynı yıl en çok patates Güney Batı (% 57,6) ve Merkez Güney'de (% 29), en çok biber Merkez Güney'de (% 72,5), en çok hıyar ve kornişon Güney Batı (% 43,2) ve Merkez Güney'de (% 35,3), en çok lahana Merkez Güney (% 43,3) ve Güney Batı'da (% 33), en çok kuru soğan Güney Doğu (% 58,4) ve Merkez Kuzey'de (% 13,6), en çok karpuz-kavun Merkez Güney (% 33,5), Kuzey Doğu'da (% 23,5), en çok çilek ise Merkez Güney'de (% 43,5) üretilmiştir.

Organik Meyve-Sebze Üretimi

2015 yılı sonunda Bulgaristan'daki organik tarım ürünleri üreticileri 5 919'dir. Aşağıda yer alan tablodan da görüleceği üzere, söz konusu sayı son üç yılda % 115 oranında artış göstermiştir.

Tablo 2

Yıl Sonu İtibariyle Bulgaristan'da Organik Tarımla İstihgal Eden Çiftçi Bilgileri

İşletmeler	2012	2013	2014	2015	Δ '12/'15
Organik Tarım Üreticileri	2 754	3 854	3 893	5 919	114,9%
Organik Tarım Ürünleri İşleyen Şirketler	81	92	132	161	98,8%
Organik Tarım Ürünleri İthalatçıları	1	3	3	8	700,0%
Organik Tarım Ürünleri İhracatçıları	14	10	12	9	-35,7%

Kaynak: Eurostat

Ancak 2011 ve 2012 yılında organik tarım üreticisi sayısında sırayla % 118 ve % 76'lık artışlar da dikkate alındığında beş yılda organik tarım ürünleri üretici sayısının sekize katlandığı görülmektedir. AB'deki ortalama % 17'lik yıllık artış ışığında Bulgaristan'daki artış yoğun bir şekilde gerçekleşmektedir.

Eurostat verilerine göre 2014 yılında Bulgaristan'da toplam tarım arazilerinin % 1,03'ü organik tarım ürünlerinin üretiminde kullanılmış olup, ülkeyi AB'de sondan önceki pozisyona, Malta'nın önüne yerleştirmiştir. Diğer taraftan, 2009 yılına göre organik tarım arazilerinin toplam tarım arazilerine oranında, düşük bazdan kaynaklanan, % 293'lük çarpıcı bir artış meydana gelmiştir. Bu artış, söz konusu dönemde AB'de yaşanan en büyük artıştır. 2014 yılında organik taze sebzelerin yetiştirildiği tarım arazilerinin toplam tarım arazilere oranı % 0,02, meyve ve kuruyemişte söz konusu oran ise % 0,14 olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, dikkat çeken oranlar kuruyemişte (% 0,08), üzümde (% 0,06), dutsu meyvelerde (% 0,02), kirazda (% 0,02), elmalarda (% 0,01) ve eriklerde (% 0,01) olmuştur.

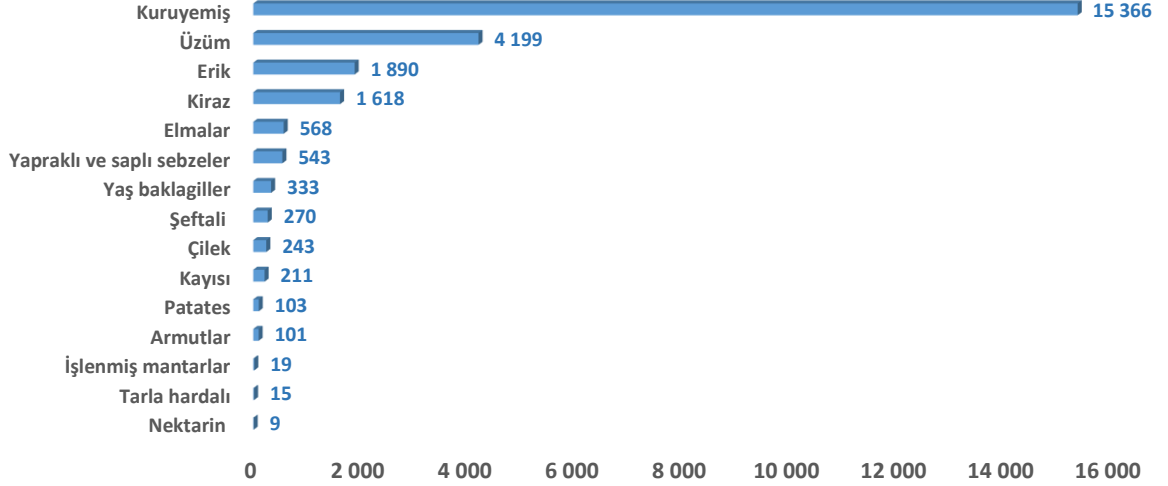
Organik meyve-sebze üretiminde kullanılan tarım arazisi büyüklükleri belli başlı meyve-sebze türlerine göre aşağıda yer alan şekilde verilmiştir.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Şekil 7

2015 Yılında Organik Meyve-Sebze Üretiminde Kullanılan Tarım Arazileri (ha)

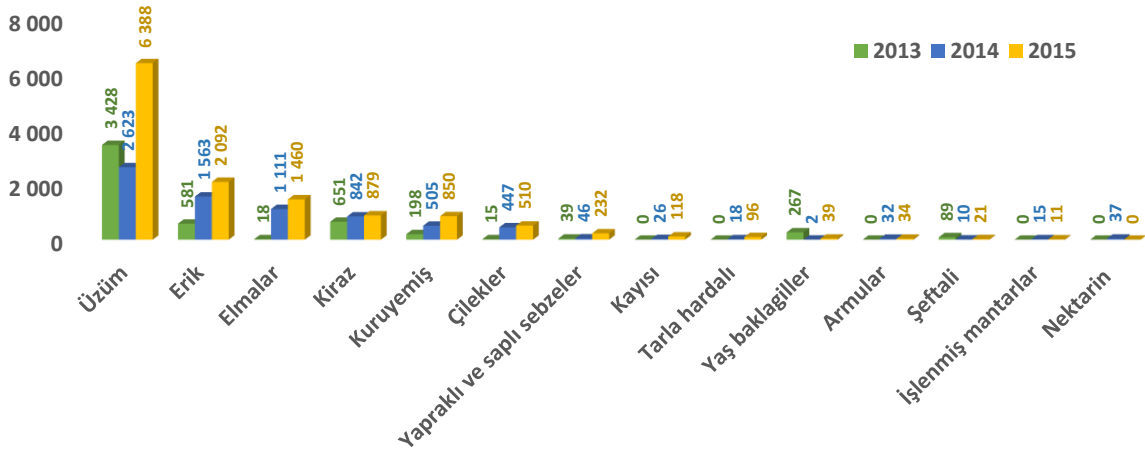

Kaynak: Eurostat

Bulgaristan'da organik tarım ürünü olarak en çok üzüm, erik, elma, kiraz, kuruyemiş ve çilek yetiştirilmektedir. Aşağıdaki şekilde belli başlı meyve-sebze türlerine göre Bulgaristan'ın organik tarım üretimi verilmiştir.

Şekil 8

2013-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Organik Meyve-Sebze Üretimi (t)

Kaynak: Eurostat

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Belli Başlı Meyve-Sebze Üreticileri

Tablo 3

Bulgaristan'da Belli Başlı Meyve-Sebze Üreticileri

Sıra No:	Şirket	Şehir	Ülke Kodu	Telefon	Web	Email	Satış Geliri (€) 2014
1	ORANZHERII GIMEL	Sofia	(+359)	2 8654250, 2 9631708, 34 444185	http://www.gimel.bg/	office@gimel.bg	13 619 019
2	ALT KO	Bankya	(+359)	7433 2041, 88 5797907, 88 8534450		alt_ko@abv.bg	2 337 013
3	ECOTERRA	Pazardzhik	(+359)	34 445393, 34 445786		ecoterra@eco-bg.com	1 998 404
4	OMEGA AGRO	Plovdiv	(+359)	87 6611153, 32 204923, 87 9111487		omega_agro@omegaagro.com	1 922 703
5	AGRIPLANET	Shishmantsi	(+359)	88 4560526, 89 9424101		agri.planet@abv.bg	2 339 570
6	YUZHNO VINO	Pomorie	(+359)	596 35740, 55 829095		marina@uvino.net	1 506 859
7	KLAS	Svilengrad	(+359)	379 63332, 87 8463575		lambov_sie@abv.bg	1 269 015
8	TRAYANA AGRO	Stara Zagora	(+359)	42 660187, 42 256140		dioni@deroni.com	990 251
9	GARD INVEST	Rakovski	(+359)	32 943600, 32 969669, 3151 3077		irenaki@abv.bg	959 561
10	STIL S	Harmanli	(+359)	373 84160, 89 6731616		stills@abv.bg	937 056
11	BRUMO FOOD	Pleven	(+359)	64 806006		brumo_office@mbox.contact.bg	929 383
12	BOVAPRO	Plovdiv	(+359)	88 7008787		bovapro@gmail.com	896 648
13	BIOFRUTA	Pazardzhik	(+359)	34 445393		biofruta@eco-bg.com	883 349
14	ZHIVKOVI	Kurtovo Konare	(+359)	3146 2185		jivkovi_banki@abv.bg	669 545
15	GREENS 2010	Parvomay	(+359)	336 64516		greens_ltd@abv.bg	631 183
16	IVKOM TRADE	Trud	(+359)	32 658979, 32 658965	http://www.spiritussanctus.bg/	accounting_s.p@tempodem.com	628 114
17	YUZHNA LOZA	Sredets	(+359)	88 8669176		ilka@uvino.net	613 280
18	MENADA VINEYARDS	Sofia	(+359)	2 4899450, 42 604191, 42 624571		DOMAIN.MENADA@mbws.com	605 608
19	STANOEVI DEYANOV	Zvanichevo	(+359)	34 480016		tais_pz@abv.bg	563 666
20	ORANGERII PETROV DOL	Petrov dol	(+359)	88 6151678, 87 8678662, 518 46931		panayotgudev@abv.bg	559 574
21	LOVIKO IMPEX	Suhindol	(+359)	88 8650912, 6136 2944	http://www.lovico.eu	office@lovico.eu	544 740
22	BG KOMERS 50	Sofia	(+359)	87 8950663		bg_komers@abv.bg	529 907
23	EKOPRODUKTI	Sliven	(+359)	44 677770, 88 8797901, 44 625124		ekoprodukti@abv.bg	506 890
24	AGROLOGIC	Popoviyane	(+359)	88 8936475, 2 9584530		office@agrologic.eu	497 683
25	DOYAN AGRO	Sofia	(+359)	2 9153837, 2 9153810		marinovaetiem@abv.bg	476 712
26	RUZH 9	Sofia	(+359)	2 8088960, 87 9200702, 52 712506		acc@montisgroup.com	474 666
27	BALGARSKA YABALKA	Varna	(+359)	52 510639, 88 7448308, 89 9905100	http://www.bulgarianapple.com	bgapple@abv.bg	473 643
28	MOND DEVELOPMENT	Sofia	(+359)	87 9855811, 88 6523986, 88 8123914		g.devedjieva@gsdconsult.com	465 459
29	BARDUKOV	Parvomay	(+359)	89 7829163		impuls1969@b-trust.org	449 603
30	PANDA INVEST	Yambol	(+359)	46 663400		panda_ip_iambol@abv.bg	423 516

Kaynak: ICAP

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

BULGARİSTAN'DA MEYVE-SEBZE PİYASASI

Genel Durum

Ulusal Kırsal Ağ'ın yaş ve işlenmiş meyve-sebze piyasasının analizini yapan bir raporundan Bulgarların yeterli derecede meyve-sebze tüketmedikleri anlaşılmaktadır. Şöyle ki, 400 gram günlük meyve-sebze tüketimi sağlıklı addedilirken Bulgarlar günde ortalama 297 gram tüketmektedir. Yetersiz meyve-sebze tüketiminin düşük alım gücü, yeni nesilde "fast food" türünden yiyecek tüketme alışkanlıkları, iklim koşulları nedeniyle bir yıl boyunca yerel üretimden her türlü meyve-sebzenin piyasaya sunulmaması vb. nedenleri bulunmaktadır.⁵

Bulgaristan'da meyve-sebze tüketimi, hem hanehalkları tarafından günlük yemek olarak, hem de meyve-sebze işleyen şirketler tarafından girdi olarak gerçekleşmektedir. Bulgaristan'da meyve-sebze üretim ve dış ticaret verilerinin incelenmesi sonucunda 2015 yılında Bulgaristan'da 851 bin tonu sebze 418 bin tonu meyve olmak üzere toplam 1 269 bin ton meyve-sebze tüketilmiştir. Ülke meyve-sebze tüketiminin % 65'i yerel üretimden sağlanmıştır.

Yerel üretim meyvelerin % 65'i ülke çapında hanehalklarına satışa sunulmaktadır, % 27'si meyve-sebze işleyen şirketler tarafından alınmaktadır, % 4'ü ise üretici tarafından tüketilmektedir. 2015 yılında işlenen meyvelerden en çok reçel ve komposto dahil, konserve (meyvelerin işlenmesinden elde edilen toplam üretimin toplam % 37'si kadar), dondurulmuş meyve (% 17) ile meyve konsantreleri ve meyve suları (% 14) üretilmiştir. Söz konusu ürün grupları toplam işlenmiş meyvelerden ürünlerin % 68'ini teşkil etmektedir. En çok işlenen meyveler kiraz, elma, şeftali ve erik olmuştur.⁶ Meyveden ürünlerin yaklaşık % 24'ü ülke içerisinde tüketilmekte, % 25'i Avrupa Birliği'ne ihraç edilmektedir. Geri kalanının bir kısmı üçüncü ülkelere ihraç edilmekte, diğer kısmı ise aynı yıl içerisinde tüketilememektedir.

Bulgaristan'da üretilen sebzelerin % 69'u ülke içerisinde hanehalklarının doğrudan tüketimine yönelik satılmaktadır, % 18'i meyve-sebze işleyen şirketler tarafından alınmaktadır, % 13'ü ise üretici tarafından tüketilmektedir. İşlenen meyveler içerisinde domates (% 42), biber (% 20), patlıcan-bezelye-kornişonun (% 12) payları en büyüktür.⁷ Sebzedden ürünlerin yerel tüketime giden kısmının payı % 45, Avrupa Birliği'ne ihraç edilen kısmın payı ise % 23'tür. Geri kalanının bir kısmı üçüncü ülkelere ihraç edilmekte, diğer kısmı ise aynı yıl içerisinde tüketilememektedir.

Bulgaristan Tarım ve Gıda Bakanlığı verilerine⁸ göre hanehalklarının tükettiği meyvelerin % 60'ı ve sebzelerin % 72'si yerel üretimdendir. Diğer taraftan, meyve-sebze işleyen şirketlerin girdilerinin

⁵ Yaş ve İşlenmiş Meyve-Sebze Piyasasının Analizi. Sektörde Sorun ve Gelişim Perspektifleri, Ulusal Kırsal Ağ Raporu, Kasım 2015, sayfa 18

⁶ <http://www.plant-protection.com/article.xhtml;jsessionid=9087cf17bb3ee68f9c3ea1d20691?categoryId=1000&articleId=312>

⁷ <http://www.plant-protection.com/article.xhtml;jsessionid=9087cf17bb3ee68f9c3ea1d20691?categoryId=1000&articleId=312>

⁸

http://www.dnevnik.bg/biznes/companii/2016/05/16/2760844_proizvodstvoto_na_plodove_i_zelenchuci_se_uvelichi_s/

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

büyük bir kısmı yerel üretimdendir. Ancak bazen ithalat gerekli olmaktadır. Örneğin girdi olarak kullanılan sebze konsantrelerinden ithal olanların payı % 30 civarındadır.

Ülkedeki yıllık hasat, iklim koşullarının bazı meyve-sebzelerin üretimine elverişli olmaması, dünyadaki çeşitli gelişmeler meyve-sebze fiyatlarının değişkenlik arz etmesinin başlıca sebepleridir. Bulgaristan’da en büyük meyve-sebze hali olan Sofya’da yerleşik Slatina Bulgarplod, web sayfasında günlük olarak yaş meyve-sebze fiyatlarını yayınlamaktadır: <http://www.slatina-bulgarplod.com/index-en.html>

Bulgaristan’da Meyve-Sebze Dağıtım Kanalları

Bulgaristan’da meyve-sebze dağıtımını organize ve organize olmayan piyasalar aracılığıyla yapılmaktadır. Organize piyasalar yasal bir takım düzenlemeler çerçevesinde faaliyette bulunmakta, arz ve talep arasında koordinasyon mekanizmaları sayesinde fiyatlar anında belirlenmektedir. Organize olmayan piyasalarda denge fiyatları zamanla oluşmakta ve alım-satım hacimlerini kontrol mekanizması bulunmamaktadır.

Büyük yerleşim merkezlerinde organize piyasalar olarak meyve-sebze pazar yerleri/haller bulunmektedir. Haller, toptan satışın gerçekleştiği piyasa olmasının da ötesinde, meyve-sebzelerin tüketiciye ulaştırılması sürecinde, işleme, paketlenme, depolama gibi çeşitli ara faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerlerdir aynı zamanda. Söz konusu pazar yerleri genellikle, planlı ekonomi döneminde meyve-sebze satışı ile iştigal eden devlet işletmesi Bulgarplod’un yenilenmiş depolarının bulunduğu yerde konumlanmaktadır. Sliven ve Pazardjik şehirlerinde ise yeni hal inşa edilmiştir. Bazı büyük kentlerde hal ve borsa işleticilerin bilgileri aşağıda yer alan tabloda verilmektedir.

Tablo 4

Büyük Şehirlerde Meyve-Sebze Halleri/Borsaları

Sıra No:	Hal İşleticisi	Şehir	Telefon	Web	E-posta
1	Slatina Bulgarplod	Sofya	+359 2 978 80 86	http://www.slatina-bulgarplod.com/	office@slatina-bulgarplod.com
2	Zelenchukova Borsa	Burgas	+359 886 806 010	http://www.borsaburgas.com/	
3	Novata Borsa	Burgas	+359 887 719 441	http://novataborsa.com/	novata_borsa@abv.bg
4	Rodopi 95	Plovdiv	+359 32 690 079	http://www.borsa-parvenec.com/	rodopi95_ad@abv.bg
5	Varna Plod	Varna	+359 52 747 636	http://www.varnaplod.bg/en/home.php	office@varnaplod.bg
6	Plodex	Ruse	+359 82 845 513		plodex@abv.bg
7	Pazar za Plodove Zelenchutsi i Tsvetya	Sliven	+359 44 662 081	http://www.ppzc.sliven.net/	ppzc@abv.bg

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

2015 yılının Haziran ayından itibaren taze meyve-sebze toptan ticaretinin yapıldığı elektronik bir portal faaliyete geçirilmiştir. Söz konusu proje, sektörde elektronik ticarete geçilmesi çerçevesinde ilk deneme olup, Bulgaristan Meyve Bahçeleri İşleticilerin Ulusal Birliği ile Bulgaristan için Amerika Vakfı'nın ortak projesidir. Taze meyve-sebze alım-satımını yapanları buluşturan site <http://www.gradinaria-bg.com/en> 'dir. Bahse konu site, Bulgarca, Romence ve İngilizce olarak hizmet sunmaktadır. <http://zelenchuka.bg/> benzer bir site olmasına rağmen sadece Bulgarca dilindedir.

Varna Ekonomi Üniversitesi'nin bir araştırmasına göre, yaş meyve-sebzenin nihai tüketiciye ulaştırılmasında süpermarket zincirlerinin öneminin özel meyve-sebze satış noktaları ile kooperatif pazarları aleyhine artması beklenmektedir.⁹ Aşağıda yer alan tabloda Bulgaristan'da büyük süpermarket zincirlerinin bilgileri verilmiştir:

Tablo 5

Bulgaristan'da Büyük Süpermarket Zincirleri

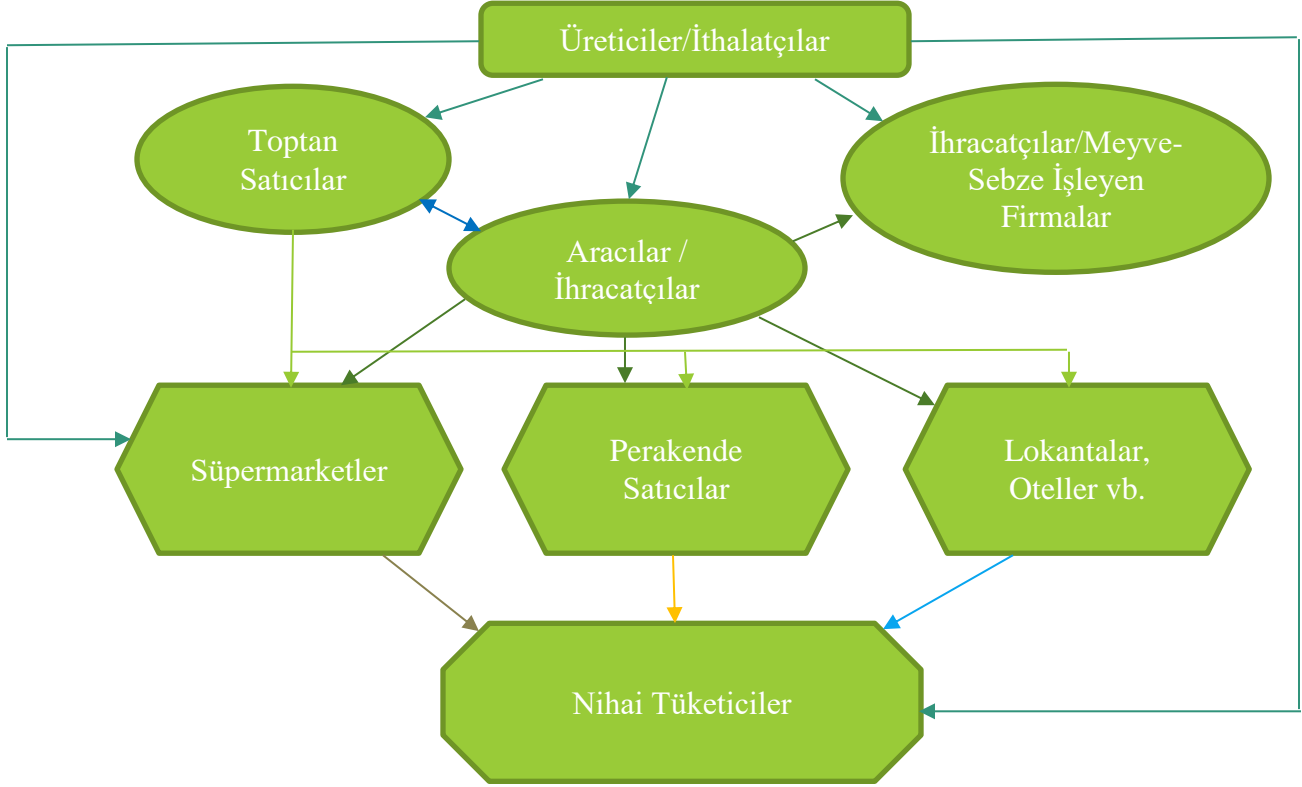
Sıra No:	Süpermarket Zinciri	Telefon	Web	E-posta
1	Billa Bulgaria Ltd.	+359 2 818 81 00	www.billa.bg	info@billa.bg
2	Van Holding Ltd. Fantastico Chain of Supermakets	+359 2 969 25 00	www.ff-bg.net	office@ff-bg.net
3	CBA-Bulgaria Jsc	+359 885 750 250	www.cba.bg	office@cba.bg
4	Kaufland Bulgaria EOOD&Co KD	+359 800 12 220	www.kaufland.bg	info@kaufland.bg
5	Lidl Bulgaria EOOD & Ko Kd.	+359 800 141 41	www.lidl.bg	press@lidl.bg
6	METRO Cash and Carry Bulgaria EOOD	+359 2 976 26 11	www.metro.bg	info@metro.bg
7	Piccadilly EAD	+359 2 803 82 20	www.piccadilly.bg	headoffice@piccadilly.bg
8	Eko-Assorti Baichev Co	+359 44 666 520	www.ekoasorti.bg	office@ekoasorti.bg
9	Merkanto	+359 44 666 966	www.merkanto.com	office@merkanto.com
10	ProMarket	+359 2 839 53 28	http://www.promarket.bg	promarket@abv.bg
11	T Market Bulgaria Ltd.	+359 2 915 26 00	www.tmarket.bg	maxima@maximabulgaria.bg

Şekil 9'da Bulgaristan'da yaş meyve-sebze dağıtım kanalları verilmiştir. Söz konusu pazarlama ve dağıtım sisteminde Türk meyve-sebze ihracatçılarımız açısından, çoğunlukla ithalatçı da olan toptan meyve-sebze satıcıları ile perakende meyve-sebze satıcıları önem arz etmektedir.

⁹ Doychinov B., Еволюция на каналите за дистрибуция на пресни плодове, зеленчуци, риба и цветя (Yaş Meyve-Sebze, Balık ve Çiçek Dağıtım Kanallarında Gelişim), University of Economics - Varna

Yaş Meyve-Sebze Dağıtım Kanalları

Kaynak: http://marketing.ue-varna.bg/resources/15/Evoliucia_distribucia_presni_plodove_zelenchuci_cvetia.pdf

Meyve-Sebze Ticareti Yapan Firmalar

Bulgaristan'da meyve-sebze alıcıları ile bağlantıya geçmek isteyen firmalarımıza Müşavirliğimiz, faaliyet konularını dikkate alarak oluşturduğu detaylı Bulgar firma listelerini sunabilmektedir. Diğer taraftan, aşağıda verilen elektronik kataloglardan da Bulgar firma listelerine ulaşılabilir:

<http://www.bgcatalog.com/index.php?lang=3>

<http://www.need.bg/en>

<http://beis.bia-bg.com/index.php?lang=en&p=searchbeis&selcomp=>

<http://www.business.bg/en>

<http://yellowpages.bg>

<http://www.informator.bg/cgi-bin/index.pl?LANG=en>

<http://www.investbulgaria.com/searchCompany.php>

<http://infobulgaria.info/bbs.php?&lang=2>

Aşağıda yer alan tabloda ise Bulgaristan'da toptan ve perakende meyve-sebze satan firmaların bilgileri verilmiştir.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Tablo 6

Toptan ve Perakende Meyve-Sebze Satışı Yapan Büyük Firmalar

Sıra No:	Şirket	Şehir	Ülke Kodu	Telefon	Web	E-mail	Satış Gelirleri 2015
1	INTERCITRUS	Sofia	(+359)	87 7904562, 2 8689050, 2 9623923	http://www.intercitrus-bg.com/	accounting@intercitrus-bg.com	22 192 669 €
2	DERONI	Haskovo	(+359)	38 661167, 38 661169	http://www.deroni.com	deroni@deroni.com	14 163 760 €
3	BONFRUIT	Sofia	(+359)	88 9304796, 2 9788136		bonfruit@mbox.is-bg.net	12 340 798 €
4	DIRA FRUCT	Skrat	(+359)	88 2901820, 3111 2177, 88 2901826	http://www.dirafrukt.eu	dira_frukt@abv.bg	8 008 450 €
5	KONI SELECT FRUCHT	Sofia	(+359)	2 9447456, 2 9790921	http://www.koniselect.com	mitov@tea.bg	5 748 161 €
6	NMN 60 LTD.	Sofia	(+359)	2 4652026		gcc_consult@abv.bg	5 027 979 €
7	YUGOPLD	Haskovo	(+359)	38 601040, 38 601030, 89 2602541	http://www.kralexbg.com	yugoplod@haskovo.net	4 431 066 €
8	KAT FRUKT	Plovdiv	(+359)	2 9712743		kat_frukt@abv.bg	3 857 171 €
9	AKTIV FRUKT KAMPANI	Skrat	(+359)	88 6121211, 7424 2002, 745 66463		activfrukt@abv.bg	3 544 137 €
10	BULGARPLOD VARNA	Varna	(+359)	52 730230		spiridonova@mbox.is-bg.net	3 481 735 €
11	BULGARCOOP-IMPORT-EXPORT	Sofia	(+359)	2 9872754, 87 8671383, 87 8671373		bulgarcoop@gmail.com	3 276 626 €
12	VLADILIANA	Plovdiv	(+359)	89 9107514		vladiliana@mail.bg	3 266 907 €
13	RODEN PLOD	Plovdiv	(+359)	32 641588, 32 955416		roden_plod@mail.bg	3 247 982 €
14	NOREX TRADE	Sofia	(+359)	2 9367334, 88 8376298		krina@suico.eu	3 001 442 €
15	MEGAFRUKT	Ruse	(+359)	82 842198, 82 594834, 89 9177887	http://www.megafrucht.com	office@megafrucht.com	2 857 713 €
16	DENELI KOMERS	Pazardzhik	(+359)	34 449030, 88 6399513		denely@mail.bg	2 813 213 €
17	DEGUSTOS	Sofia	(+359)	2 9871991, 89 8666771, 2 9731487	http://www.degustos.com/	degustos.ltd@gmail.com	2 752 857 €
18	SEVA EH	Sofia	(+359)	2 9791022, 88 9883187, 87 9838539		seva_ex_eood@abv.bg	2 692 500 €
19	TRACOFIN BULGARIA LTD	Sofia	(+359)	2 8081141		office@aservice-bg.com	2 676 644 €
20	DENROB	Peshtera	(+359)	2 9780950		DENROB@MBOX.IS-BG.NET	2 654 138 €
21	EM ES PRO LTD	Topolchane	(+359)	88 4661622		mspro@abv.bg	2 589 690 €
22	GALAXY 2010 LTD.	Sofia	(+359)	2 4652026		galaxy2010@abv.bg	2 426 524 €
23	IRIDA-EXPRES	Plovdiv	(+359)	32 966909, 88 8809311, 32 275421		irida_expres@deroni.com	2 413 225 €
24	Evrobulmarket In- Ex Ltd	Sofia	(+359)	88 8933139		evrobulmarket@gmail.com	2 350 311 €
25	NATURALNI HRANI	Varna	(+359)	2 9515531, 88 8802929		office@kkamenov.org	2 319 110 €
26	KL	Sofia	(+359)	88 8910452		galia51@abv.bg	2 274 610 €
27	SOFIA FRUIT 07 LTD	Sofia	(+359)	89 4966627		algaconsult@abv.bg	2 216 812 €
28	BALKANFRUIT LTD	Pazardzhik	(+359)	89 5076577, 2 9819695		office@balkanfruit.bg	2 102 237 €
29	PLANTA FRUKT EXPORT	Sofia	(+359)	2 8465331, 2 8464067	www.plantafrukt.com	pfrukt@techno-link.com	1 885 876 €
30	FRESH BAN	Plovdiv	(+359)	32 649610		konsultp@b-trust.org	1 884 341 €
31	Natural Food	Plovdiv	(+359)	32 690797		tolga@naturalfood.bg; bulent@naturalfood.bg	
32	Nov Grad	Ruse	(+359)	876 342011		ay35co@gmail.com	
33	Efe-31	Plovdiv	(+359)	3111 2822		efe31ltd@abv.bg	
34	Kapadokya Frukt	Plovdiv	(+359)	876 678 051		kapadokyafrukt@hotmail.com	

Kaynak: ICAP, Sofya Ticaret Müşavirliği

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

BULGARİSTAN'IN MEYVE-SEBZE DIŞ TİCARETİ

İthalat

Meyve İthalatı

Bulgaristan, 2015 yılında toplam 286 570 ton meyve ithal etmiştir. Son beş yılda meyve ithalatı % 25 oranında artmıştır. Payı büyük ürün gruplarından en büyük ithalat artışı, % 83, elma-armut-ayva ürün grubunda yaşanmıştır. Turunçgiller (% 39) ve kavun-karpuz (% 26) gruplarındaki ithalat artışı elma-armut-ayvayı takip etmiştir. Muz ithalatında ise büyük düşüş meydana gelmiştir: % 20. İthalatta payı küçük bazı ürün gruplarında (0811 ve 0801 GTİP'lerinde) büyük artışlar (% 172 ve % 119) görülmüştür.

Tablo 7

2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Meyve İthalatı (ton)

GTİP	Açıklama	2011	2012	2013	2014	2015	Pay	Değişim '11/'15
0805	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)	68 982	67 117	75 989	87 171	96 017	33,51%	39,19%
0808	Elma, armut ve ayva (taze)	24 097	33 443	33 156	37 514	44 203	15,42%	83,44%
0807	Kavunlar (karpuzlar dahil) ve papaya (taze)	34 465	26 456	22 380	38 541	43 422	15,15%	25,99%
0803	Muz (plantain dahil) (taze veya kurutulmuş)	49 653	35 005	38 975	42 210	39 856	13,91%	-19,73%
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği (taze)	14 824	23 705	17 778	20 245	25 489	8,89%	71,94%
0806	Üzümler (taze veya kurutulmuş)	5 764	9 585	7 048	10 427	9 904	3,46%	71,83%
0810	Çilek; ahududu, böğürtlen, dut, loganberiler; siyah, beyaz veya kırmızı frenk üzümü ve beктаşi üzümü vb.	8 521	11 402	8 829	10 291	8 594	3,00%	0,86%
0813	Kurutulmuş kayısı, erik, elma, şeftali, armut, papaya, dut, ayva vb.	6 170	3 536	5 536	7 076	5 189	1,81%	-15,90%
0812	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleri ile derhal yenilmeye elverişli olmayan meyveler ve sert çekirdekli meyveler (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)	10 169	1 330	4 117	2 348	3 787	1,32%	-62,76%
0804	Hurma, incir, ananas,avokado armudu, guava armudu, mango ve mangost (taze veya kurutulmuş)	2 504	3 417	2 606	3 482	3 620	1,26%	44,57%
0811	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın)	854	6 818	2 092	3 450	2 321	0,81%	171,78%
0801	Hindistan cevizi, Brezilya cevizi ve Kaju cevizi (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya kabuğu soyulmuş olsun olmasın)	1 015	1 387	1 490	1 842	2 221	0,78%	118,82%
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze veya kurutulmuş)(kabuğu çıkarılmış veya soyulmuş olsun olmasın): Bademler, fındıklar veya filbert, cevizler, kestane, antep fıstığı, avustralya fıstığı vb.	2 343	2 795	3 324	2 839	1 930	0,67%	-17,63%
0814	Turunçgillerin veya kavunların (karpuzlar dahil) kabukları	29	21	258	13	17	0,01%	-41,38%
Toplam		229 390	226 017	223 578	267 449	286 570	100%	24,93%

Kaynak: ITC

Bulgaristan'ın 2015 meyve ithalatının üçte biri (% 33,5'i), ülkede elverişsiz iklim koşulları nedeniyle yetişmeyen turunçgillerden oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü sırada % 15,4 ve % 15,2'lik payla taze

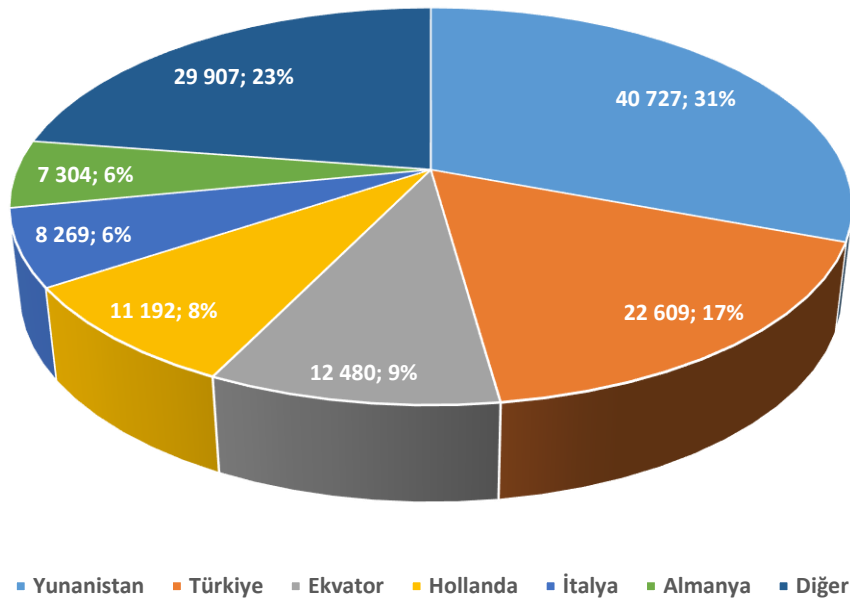
SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

elma, armut ve ayva grubu ile kavun-karpuz ve papaya grubu yer almaktadır. Söz konusu ürün gruplarının Bulgaristan'ın ithalatındaki büyüklüğü, bu meyvelerin büyük bir kısmının Bulgaristan'da mevsimsel olarak yetişmesine rağmen tüm yıl boyunca tüketilmeleriyle yakından ilgilidir. Diğer taraftan, zaman zaman bu ürün gruplarında ithal meyvelerin fiyat-kalite oranı yerel üretime göre daha uygun olabilmektedir. Bulgaristan'ın meyve ithalatında dördüncü sıraya, % 13,9'luk pay ile muz yerleşmektedir. Muzun tek başına ithalattan bu denli büyük bir pay alması, ülke içerisinde üretilmemesinden kaynaklanmaktadır. Tablo 6'da Bulgaristan'ın ürün grupları ve yıllar itibariyle meyve ithalatı verilmiştir.

Bulgaristan'ın meyve ithalatından aldığı % 30,7'lik pay ile Yunanistan ülkenin meyve ithalatına hakimdir. **Türkiye, % 17,1'lik pay ile Yunanistan'ı takip etmektedir.** Her iki ülkeden de en çok Bulgaristan'da üretimleri için elverişli koşullar olmayan turunçgiller ithal edilmektedir. Meyve ithalatında üçüncü sırada % 9,4'lük pay ile muz ihracatçısı Ekvator Cumhuriyeti yer almaktadır. dördüncü sırada olan Hollanda'dan en çok turunçgil, muz, hurma, incir, ananas, avokado, mango gibi tropikal meyveler ithal edilmektedir. Hollanda'nın söz konusu ürünleri üretmemesi, ancak dış ticarete en büyük aktarma merkezlerinden olması sebebiyle, söz konusu ürünlerin Hollanda üzerinden reeksportunun yapıldığı aşikardır. İtalya ve Almanya, Bulgaristan'ın ithalatında % 6,2'lik ve % 5,5'lik paylarıyla beşinci ve altıncı sırada yer almaktadır. İtalya'dan en çok elma-armut-ayva ürün grubundan ve turunçgiller grubundan ithalat yapılmaktadır. Almanya'dan en çok turunçgil meyveler ithal edilmektedir.

Şekil 10

2015 Yılında Bulgaristan'ın Meyve İthalatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Bin EURO/%)

Kaynak: ITC

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Sebze İthalatı

Bulgaristan, 2015 yılında toplam 284 285 ton sebze ithal etmiştir. Son beş yılda sebze ithalatı % 45 oranında artmıştır. Payı büyük ürün gruplarından en büyük ithalat artışı patatesten yaşanmıştır: % 122. Domateste (% 91), diğer sebzelerde (% 66) ve soğanlımsı sebzelerde (%43) de kayda değer artışlar olmuştur. Dondurulmuş sebzede ise % 11 oranında bir düşüş meydana gelmiştir.

Tablo 8

2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Sebze İthalatı (ton)

GTİP	Açıklama	2011	2012	2013	2014	2015	Pay	Değişim '11/'15
0702	Domates (taze veya soğutulmuş)	31 423	32 443	35 055	45 699	59 882	21,06%	90,57%
0709	Diğer sebzeler(taze veya soğutulmuş): Kuşkonmazlar, patlıcanlar,yaprak kerevizleri, mantarlar, biber, ıspanak, enginarlar, zeytin, balkabağı, kabak, salatalık sebzeler vb.	27 185	26 843	25 908	38 178	45 111	15,87%	65,94%
0701	Patates (taze veya soğutulmuş)	15 636	27 446	41 679	34 045	34 666	12,19%	121,71%
0703	Soğanlar, şalotlar, sarımsaklar, pırasalar ve diğer soğanlımsı sebzeler (taze veya soğutulmuş)	21 309	20 946	24 550	30 470	30 464	10,72%	42,96%
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış,tane kabukları çıkarılmış olsun olmasın)	23 817	31 436	29 838	26 720	26 229	9,23%	10,13%
0710	Sebzeler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş) (dondurulmuş)	23 347	15 188	16 637	21 331	20 711	7,29%	-11,29%
0704	Lahanalar, karnabaharlar, alabaşlar, yaprak lahanalar ve benzeri yenilen brassikalar (taze veya soğutulmuş)	11 686	13 753	11 102	17 585	19 358	6,81%	65,65%
0707	Hıyarlar ve kornişonlar (taze veya soğutulmuş)	10 065	13 118	12 787	16 024	18 945	6,66%	88,23%
0706	Havuçlar, şalgamlar, kırmızı pancar, teke sakalı (salsifis), kök kerevizi, turplar ve benzeri yenilen kökler (taze veya soğutulmuş)	16 422	16 637	15 462	13 943	17 476	6,15%	6,42%
0712	Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış)	4 113	5 401	5 963	3 164	5 081	1,79%	23,54%
0711	Geçici olarak konserve edilmiş (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde); fakat bu halleriyle derhal yenilmeye elverişli olmayan sebzeler	4 783	3 173	4 472	3 982	3 425	1,20%	-28,39%
0705	Marul (Lactuca sativa) ve hindiba (Cichorium spp.) (taze veya soğutulmuş)	571	856	655	769	2 674	0,94%	368,30%
0714	Maniok, ararot ,salep, yer elması ,tatlı patates ve yüksek oranda nişasta veya inülin içeren benzeri kök ve yumrular (taze , soğutulmuş, dondurulmuş veya kurutulmuş) (dilimlere ayrılmış veya "pellet" şeklinde olsun olmasın); sagu özü	4 266	207	531	388	138	0,05%	-96,77%
0708	Baklagiller (kabuklu veya kabuksuz) (taze veya soğutulmuş)	1 124	473	389	376	125	0,04%	-88,88%
Toplam		195 747	207 920	225 028	252 674	284 285	100%	45,23%

Kaynak: ITC

Bulgaristan'ın meyve ithalatına göre sebze ithalatı ürün grupları bazında daha dengeli bir dağılım göstermektedir. 2015 yılında sebze ithalatının % 21,1'ini domates ithalatı oluşturmaktadır. Gerek mevsimsel üretimin yıl içerisindeki aralıksız tüketime cevap verememesi, gerekse ithal domates fiyatının göreceli olarak düşük olması, ülkenin domates ithalatını artırıcı etkenlerdir. Bulgaristan'ın çokça ithal ettiği diğer sebzeler patates, soğan, sarımsak, pırasa, baklagiller vb.'dir. Tablo 7'de yıllar itibariyle Bulgaristan'ın ürün grupları bazında sebze ithalatı verilmiştir.

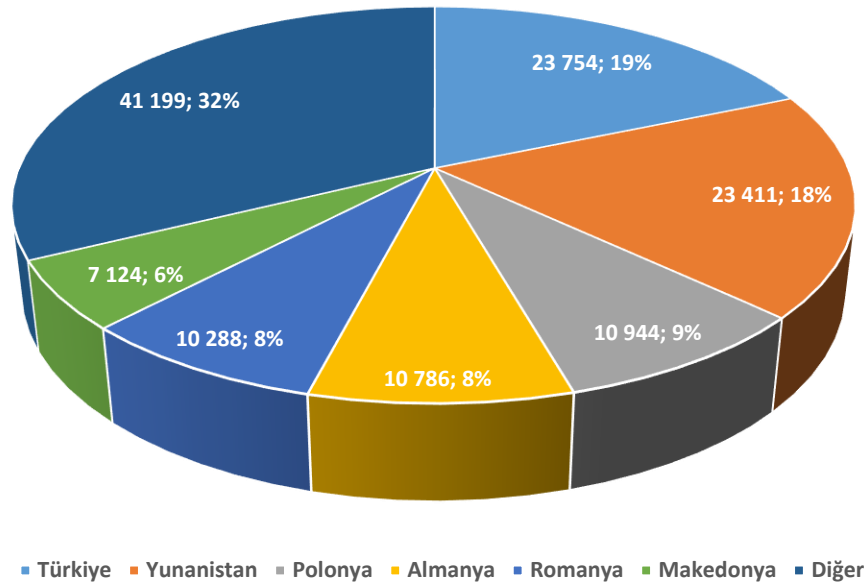

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Bulgaristan'ın sebze ithalatı incelendiğinde komşu ülkelerin ve yakın Avrupa ülkelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Sebze dayanıklılık süresinin kısa olması ve yakın ülkelerin büyük sebze üreticisi olması, ithalatın genellikle bu ülkelerden yapıldığını açıklamaktadır. **Bulgaristan'ın 2015 sebze ithalatında % 18,6'lık payla Türkiye birinci sırada yer almaktadır.** Yunanistan'dan neredeyse Türkiye'den ithalata eşdeğer bir ithalat yapılmaktadır ve % 18,4'lük pay ile bu ülke ikinci sıraya yerleşmektedir. Polonya, Almanya ve Romanya Bulgaristan'ın sebze ithalatından sırayla % 8,6, % 8,5 ve % 8,1 pay almaktadır. Makedonya % 5,6'lık pay ile altıncı sıraya yerleşmektedir.

Şekil 11

2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze İthalatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Bin EURO/%)

Kaynak: ITC

İhracat

Meyve İhracatı

Bulgaristan'ın meyve ihracatı meyve ithalatının % 28'i kadardır. Diğer taraftan, meyve ihracatının % 32'si aslında reeksporttur. Dolayısıyla, **Bulgaristan'da yerel üretimin karşılayamadığı ve ithalat ile kapatılan bir meyve açığı bulunmaktadır.**

2011-2015 döneminde Bulgaristan'ın meyve ihracatı % 49 oranında artarak 2015 yılında 81 457 ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatta en büyük paya sahip meyve gruplarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Şöyle ki, turunçgillerde % 151, geçici olarak konserve edilmiş meyvelerde % 65, muzlarda % 53, dondurulmuş meyvede % 41 oranında artış yaşanmıştır. İhracatta önemli payı olmayan kavun-karpuzlar ve kuruyemişte ciddi artış gözlenmiştir: Sırayla % 180 ve % 111.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Tablo 9

2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Meyve İhracatı (ton)

GTİP	Açıklama	2011	2012	2013	2014	2015	Pay	Değişim '11/'15
0805	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)	7 068	8 551	7 705	7 765	17 758	21,80%	151,25%
0812	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleri ile derhal yenilmeye elverişli olmayan meyveler ve sert çekirdekli meyveler (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)	9 373	9 118	11 327	11 284	15 485	19,01%	65,21%
0811	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın)	10 805	12 355	13 211	14 156	15 223	18,69%	40,89%
0803	Muz (plantain dahil) (taze veya kurutulmuş)	5 182	9 479	5 929	6 704	7 915	9,72%	52,74%
0802	Diğer kabuklu meyvalar (taze veya kurutulmuş)(kabuğu çıkarılmış veya soyulmuş olsun olmasın): Bademler, fındıklar veya filbert, cevizler, kestane, antep fıstığı, avustralya fıstığı vb.	2 629	2 020	6 669	4 498	5 539	6,80%	110,69%
0807	Kavunlar (karpuzlar dahil) ve papaya (taze)	1 970	391	2 771	3 957	5 521	6,78%	180,25%
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği (taze)	6 238	7 519	8 942	6 012	4 633	5,69%	-25,73%
0813	Kurutulmuş kayısı, erik, elma, şeftali, armut, papaya, dut, ayva vb.	1 375	1 474	3 340	2 776	4 078	5,01%	196,58%
0810	Çilek; ahududu, böğürtlen, dut, loganberiler; siyah, beyaz veya kırmızı frenk üzümü ve beктаşi üzümü vb.	4 297	4 515	3 867	4 664	2 753	3,38%	-35,93%
0806	Üzümler (taze veya kurutulmuş)	1 629	2 344	1 188	1 268	1 169	1,44%	-28,24%
0808	Elma, armut ve ayva (taze)	4 078	1 054	525	1 187	832	1,02%	-79,60%
0801	Hindistan cevizi, Brezilya cevizi ve Kaju cevizi (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya kabuğu soyulmuş olsun olmasın)	132	36	100	236	308	0,38%	133,33%
0814	Turunçgillerin veya kavunların (karpuzlar dahil) kabukları	2		2	476	125	0,15%	6150,00%
0804	Hurma, incir, ananas,avokado armudu, guava armudu, mango ve mangost (taze veya kurutulmuş)	28	17	13	46	118	0,14%	321,43%
Toplam		54 806	58 873	65 589	65 029	81 457	100%	48,63%

Kaynak: ITC

Bulgaristan, 2015 yılında meyvelerden en çok turunçgil ihraç etmiştir. Meyve ihracatında % 22'lik payı olan bu ürün grubunun elverişsiz iklim koşullarından dolayı ülkede üretiminin yapılamaması, söz konusu ihracatın reeksport olduğuna işaret etmektedir. Aynısı meyve ihracatında % 10'luk pay ile dördüncü sırada yer alan muz için de geçerlidir. Geçici olarak konserve edilmiş meyveler ve dondurulmuş meyveler, % 19'luk ve % 18,7'lik paylarıyla Bulgaristan 2015 meyve ihracatında ikinci ve üçüncü sıradadır.

Bulgaristan'ın meyve ihracatı, genellikle yakın bölge ülkelerine gerçekleşmektedir. **Türkiye, Bulgaristan'ın 2015 meyve ihracatında % 5'lik pay ile beşinci sırayı işgal etmektedir.** Şekil 12'de Bulgaristan'ın meyve ihracatındaki belli başlı ticaret partnerleri verilmektedir.

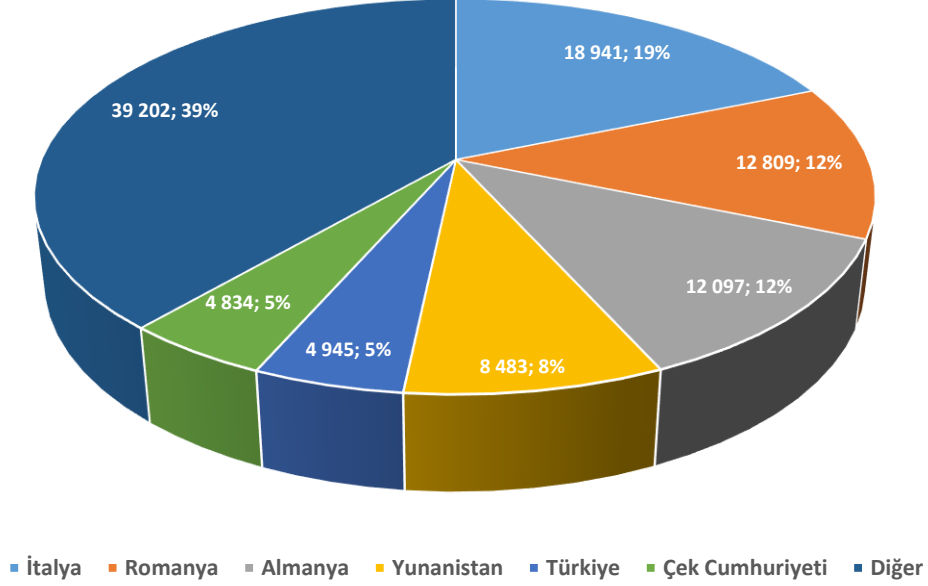

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Şekil 12

2015 Yılında Bulgaristan'ın Meyve İhracatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Bin EURO/%)

Kaynak: ITC

Sebze İhracatı

Bulgaristan, net sebze ithalatçısı olup, ülkenin sebze ihracatı ithalatının % 17'si kadardır. Ülkenin sebzeyle ilişkin dış ticaret istatistikleri, sebze üretiminin gayet yetersiz olduğunu ve iç tüketimin ithalat ile desteklendiğini ortaya koymaktadır. Bulgaristan'ın sebze ihracatı cüzi miktarlarda olup, 2015 yılında 47 159 ton olarak gerçekleşmiştir. 2011-2015 döneminde sebze ihracatında % 33 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Söz konusu düşüşü, son beş yılda sebze üretiminde yaşanan daralma nedeniyle karşılanamayan iç talebin karşılanmasında yaşanan sıkıntılara bağlamak mümkündür.

Tablo 9'dan da görüleceği üzere, 2015 sebze ihracatında % 27'lik pay ile ilk sırada olan kuru baklagillerde son beş yılda % 122 oranında önemli bir ihracat artışı gözlenmiştir. Tam tersi bir trend ise diğer sebzelerde gözlenmiştir. Şöyle ki, diğer sebzeler, 2011 yılı sebze ihracatında buldukları ilk sıradan % 79'luk düşüş ile 2015'te dördüncü sıraya gerilemiş ve toplam sebze ihracatından % 10'luk bir pay almıştır. Payları yüksek sebze gruplarından hıyar-kornişon ve dondurulmuş sebze önemli düşüşler gözlenmiştir: Sırayla % 53 ve % 21. Domates ihracatında % 88 oranında bir artış meydana gelmiştir. Patatete % 283'lük muazzam bir artış yaşanmıştır.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Tablo 10

2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın 4'lü GTİP Bazında Sebze İhracatı (ton)

GTİP	Açıklama	2011	2012	2013	2014	2015	Pay	Değişim '11/'15
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış,tane kabukları çıkarılmış olsun olmasın)	5 735	12 907	10 435	11 788	12 738	27,01%	122,11%
0710	Sebzeler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş) (dondurulmuş)	15 148	14 735	12 535	11 692	11 902	25,24%	-21,43%
0707	Hıyarlar ve kornişonlar (taze veya soğutulmuş)	14 736	10 790	10 921	7 446	6 872	14,57%	-53,37%
0709	Diğer sebzeler (taze veya soğutulmuş): Kuşkonmazlar, patıcanlar, yaprak kerevizleri, mantarlar, biber, ispanak, enginarlar, zeytin, balkabağı, kabak, salatalık sebzeler vb.	23 004	20 181	5 921	8 363	4 882	10,35%	-78,78%
0702	Domates (taze veya soğutulmuş)	2 328	1 115	1 557	3 364	4 385	9,30%	88,36%
0701	Patates (taze veya soğutulmuş)	402	3 316	6 740	3 231	1 540	3,27%	283,08%
0712	Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış)	3 710	8 813	5 159	1 430	1 497	3,17%	-59,65%
0704	Lahanalar, karnabaharlar, alabaşlar, yaprak lahanalar ve benzeri yenilen brassikalar (taze veya soğutulmuş)	1 759	51	143	2 001	1 226	2,60%	-30,30%
0711	Geçici olarak konserve edilmiş (örneğin; kükürtdioksit gazı kullanılarak salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde); fakat bu halleriyle derhal yenilmeye elverişli olmayan sebzeler	2 104	1 096	1 676	860	1 209	2,56%	-42,54%
0703	Soğanlar, şalotlar, sarımsaklar, pırasalar ve diğer soğanımsı sebzeler (taze veya soğutulmuş)	742	420	903	2 642	536	1,14%	-27,76%
0706	Havuçlar, şalgamlar, kırmızı pancar, teke sakalı (salsifis), kök kerevizi, turplar ve benzeri yenilen kökler (taze veya soğutulmuş)	22	41	741	35	236	0,50%	972,73%
0708	Baklagiller (kabuklu veya kabuksuz) (taze veya soğutulmuş)	228	149	280	378	95	0,20%	-58,33%
0705	Marul (Lactuca sativa) ve hindiba (Cichorium spp.) (taze veya soğutulmuş)			13	16	33	0,07%	-
0714	Manyok, ararot, salep, yer elması, tatlı patates ve yüksek oranda nişasta veya inülin içeren benzeri kök ve yumrular (taze, soğutulmuş, dondurulmuş veya kurutulmuş) (dilimlere ayrılmış veya "pellet" şeklinde olsun olmasın); sagu özü	23	7		23	8	0,02%	-65,22%
Toplam		69 941	73 621	57 024	53 269	47 159	100%	-32,57%

Kaynak: ITC

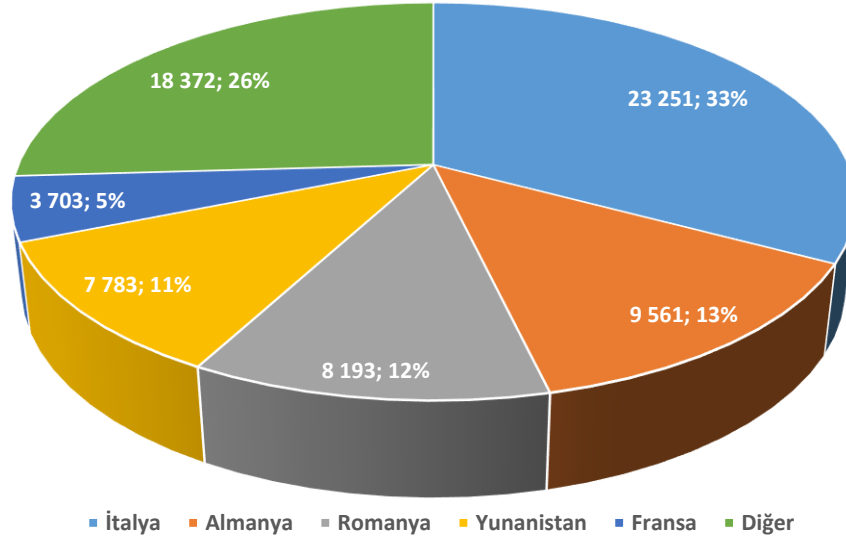
İtalya, Bulgaristan'ın sebze ihracatında, aldığı % 33'lük pay ile birinci sırada yer almaktadır. Almanya (% 13), Romanya (% 12), Yunanistan (% 11), Fransa (% 5) İtalya'yı takip etmektedir. Bulgaristan'ın Türkiye'ye sebze ihracatı, toplam sebze ihracatının % 0,72'sini teşkil etmektedir. Söz konusu pay ile Türkiye, 16. sıraya yerleşmektedir.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Şekil 13

2015 Yılında Bulgaristan'ın Sebze İhracatının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Bin EURO/%)

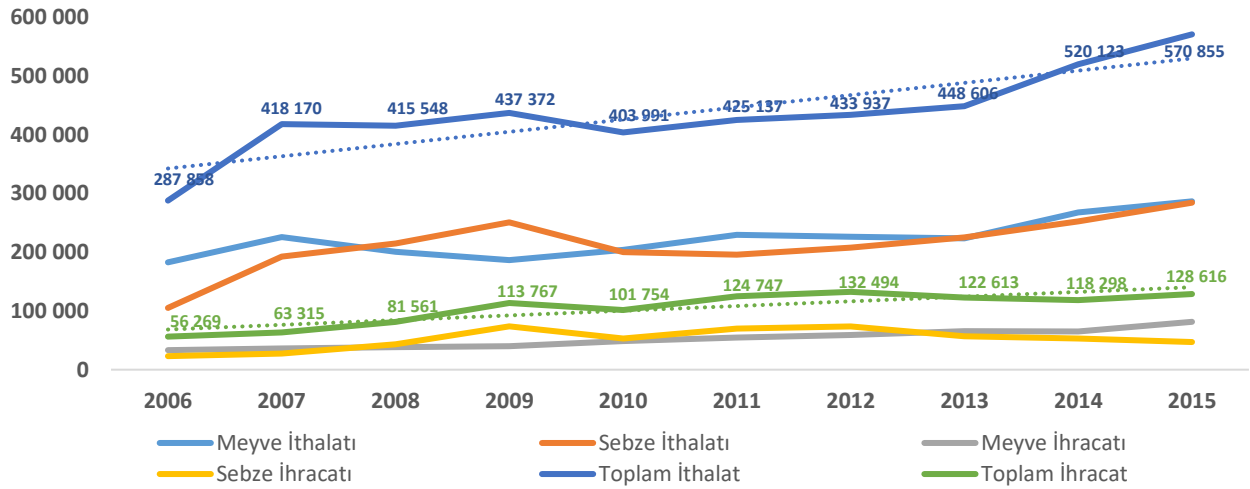
Kaynak: ITC

Meyve-Sebze Dış Ticareti

2006-2015 döneminde Bulgaristan'ın toplam meyve-sebze ithalatı % 98 artarak 570 855 tona ulaşmıştır. Aynı dönemde meyve-sebze ihracatında % 129'luk bir artış olmuş, toplam ihracat 128 616 tona ulaşmıştır. Bu veriler ışığında Bulgaristan'ın net bir meyve-sebze ithalatçısı olduğu ortaya çıkmaktadır. 2015 yılında Bulgaristan'ın net meyve-sebze ithalatı 442 239 ton olup, ülke içi üretiminin % 54'ü ve ülke içi meyve-sebze tüketiminin % 35'i kadar olmuştur.

Şekil 14

2006-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Meyve-Sebze Dış Ticareti (ton)

Kaynak: ITC

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Bulgaristan'ın Türkiye'den Sektörel İthalatı

Bulgaristan'ın Türkiye'den meyve-sebze ithalatı, toplam sektörel ithalatının % 18'ini teşkil etmektedir. Bulgaristan, Türkiye'den en çok turunçgil meyveler ithal etmektedir. Ülkemizden turunçgil ithalatı, toplam turunçgil ithalatının üçte birini oluşturmaktadır. Türkiye'nin turunçgil ihracat potansiyeli, Bulgaristan'a yakınlığı ve Bulgaristan'ın turunçgil gereksinimleri dikkate alındığında Türkiye'nin bu meyve grubunda ihracatını artırma potansiyeli olduğu aşikardır. Benzer bir şekilde domates, kavun-karpuz, elma-armut-ayva, kuruyemiş, soğanımsı sebzeler, çilekçillerde de Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatını artırma potansiyeli olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 11

2011-2015 Döneminde Bulgaristan'ın Türkiye'den Meyve-Sebze İthalatı (Bin EURO) ve Türkiye'nin Bulgaristan'a Meyve-Sebze İhracat Potansiyeli

GTİP	Bulgaristan'ın Türkiye'den İthalatı					Türkiye'nin Toplam İhracatı					Bulgaristan'ın Toplam İthalatı				
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
'0805	21 680	20 194	22 086	28 228	33 386	1 482 354	1 267 310	1 358 395	1 561 766	1 516 497	68 982	67 117	75 989	87 171	96 017
'0709	7 313	6 805	9 184	14 532	17 434	116 710	121 648	128 562	160 926	165 403	27 185	26 843	25 908	38 178	45 111
'0702	10 967	7 847	8 540	13 553	13 757	576 573	560 430	483 019	585 202	541 355	31 423	32 443	35 055	45 699	59 882
'0703	7 964	2 647	12 126	19 051	10 274	130 530	149 242	173 089	221 461	99 624	21 309	20 946	24 550	30 470	30 464
'0706	13 451	12 152	12 235	7 075	8 633	66 931	54 764	55 098	43 174	53 067	16 422	16 637	15 462	13 943	17 476
'0704	1 207	184	270	1 066	5 712	8 539	4 831	4 392	8 427	12 936	11 686	13 753	11 102	17 585	19 358
'0707	2 098	1 171	1 766	3 904	4 258	80 992	88 703	77 977	102 582	69 654	10 065	13 118	12 787	16 024	18 945
'0807	641	1 759	1 194	3 848	3 739	43 556	32 648	28 076	46 630	61 390	34 465	26 456	22 380	38 541	43 422
'0810	589	560	1 107	1 421	1 459	107 318	106 535	155 820	153 077	165 876	8 521	11 402	8 829	10 291	8 594
'0713	635	504	1 266	608	721	266 898	248 546	233 003	238 108	310 763	23 817	31 436	29 838	26 720	26 229
'0806	1 095	290	371	704	708	453 663	434 557	419 417	483 072	399 462	5 764	9 585	7 048	10 427	9 904
'0809	296	643	709	301	321	119 235	181 782	153 762	132 362	208 584	14 824	23 705	17 778	20 245	25 489
'0711	73	76	111	391	281	9 276	5 981	5 224	3 908	3 355	4 783	3 173	4 472	3 982	3 425
'0804	230	179	311	266	232	61 133	66 956	79 360	77 415	71 990	2 504	3 417	2 606	3 482	3 620
'0701	284	4 897	17 910		172	100 483	91 704	316 327	13 539	13 283	15 636	27 446	41 679	34 045	34 666
'0813	206	221	236	101	154	97 069	108 174	120 621	86 124	72 795	6 170	3 536	5 536	7 076	5 189
'0808	29	98	214	84	113	105 331	95 552	151 180	137 648	172 222	24 097	33 443	33 156	37 514	44 203
'0710		86			61	35 324	24 231	30 853	34 401	31 009	23 347	15 188	16 637	21 331	20 711
'0802	128	79	106	97	21	162 966	184 512	186 812	171 159	162 122	2 343	2 795	3 324	2 839	1 930
'0712	243	111	33	40	20	15 484	16 056	17 916	18 432	19 211	4 113	5 401	5 963	3 164	5 081
'0811		23			18	21 471	22 126	20 376	23 159	27 595	854	6 818	2 092	3 450	2 321
'0705	21			30	10	890	882	735	5 599	6 377	571	856	655	769	2 674
'0708	13	6	6	9	4	1 065	1 088	1 198	2 533	1 599	1 124	473	389	376	125
'0803	1 007	1 522	1 592	424		6	10		11	14	49 653	35 005	38 975	42 210	39 856
Toplam	70 170	62 054	91 373	95 733	101 488	4 063 797	3 868 268	4 201 212	4 310 715	4 186 183	409 658	430 992	442 210	515 532	564 692

Kaynak: ITC

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

MEVZUAT

Avrupa, gıda güvenliği konusunda çok titiz bir tutum sergilemektedir. Bundan dolayı tarım ürünleri ticaretinde uyulması gereken çok sayıda yasal şart mevcuttur. Buna rağmen, ilave standartlar veya spesifik kalite standartlarının uygulanması rekabet gücünü artırıcı etkiye sahiptir. Bu çalışma, Bulgaristan'a meyve-sebze ihracatında sıklıkla uyulması gereken şart ve standartlar hakkında özet bilgi sunmayı hedeflemektedir. Organik gıda gibi niş piyasalarda ve meyve-sebze ticaretinde uygulanan spesifik gerekler hakkında da ihracatçılarımıza bilgiler sunulmaktadır.

Ürünlerin Uyması Gerektiği Yasal ve Yasa Gereklarinin Dışındaki Şartlar

Avrupa'ya ihraç ettiğiniz meyve-sebzenin uyması gereken koşullar hakkında ayrıntılı bilgiye [AB'ye İhracat Danışma Masasından](#) ulaşmak mümkündür.

Ürünün uyması gereken şartlar hakkında detaylı bilgi için, ürünün 07 ve 08 ile başlayan GTİP kodu, ürünün menşe ülkesi ve ihracat destinasyonunun girilmesi yeterlidir.

Örnek:

<i>Enter a product code (10 digits)</i>	<i>0702000000 (Domates)</i>
<i>Select a country of origin</i>	<i>Turkey</i>
<i>Select a destination country</i>	<i>Bulgaria</i>
<i>Select a simulation date (DD/MM/YYYY)</i>	<i>12/09/2016</i>

Kısıtlı Pestisit Kullanımı

AB, gıda ürünlerinde kullanılan pestisitlere ilişkin azami kalıntı seviyeleri belirlemiştir. AB piyasasına girişte, bu seviyelere uymak ve mikrobik kirlenmeyi önlenmek ön koşul olarak belirlenmiştir. Mevzuatın yasakladığı pestisit içeren veya azami seviyeler üzerinde pestisit içeren ürünlerin AB piyasasına erişimine izin verilmemektedir. AB'nin bazı üye ülkelerindeki alıcılar, AB'nin genel olarak belirlediği Azami Pestisit Seviyelerinden (APS) de düşük pestisit kalıntıları olan ürünler talep etmektedir. Süpermarket zincirlerinin çoğunluğu, kendilerine ait olan ve AB'nin belirlediği Azami Pestisit Seviyelerinden daha düşük pestisit kalıntı seviye standartları uygulamaktadır. Bu durumlarda, meyve-sebze ithalatçıların da ihracatçılardan bu pestisit kalıntı seviyelerine uymalarını talep etmeleri muhtemeldir.

1 Eylül 2008 tarihinden itibaren AB'nin 396/2005 (EC) nolu Regülasyonu tamamıyla uyumlaştırılmış bir şekilde pestisit kalıntı seviyelerini belirlemektedir. Regülasyon, AB'de pestisit kalıntı seviyelerinin belirlenmesine ilişkin kurallar içermektedir. Bitkisel ve hayvansal ürünler ithalatında, Avrupa Komisyonu'nun tüketiciyi korumak amaçlı belirlediği azami pestisit kalıntı seviyelerine uyulması şart

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

olarak koşulmuştur. 396/2005 (EC) nolu Regülasyonun eklerinde, azami pestisit seviyelerine uymak zorunda olan ürünlerin listesi bulunmaktadır.

Öneriler:

- [AB'nin pestisit veri tabanını](#) kullanarak ürünleriniz ile ilgili olan azami pestisit kalıntı seviyeleri hakkında bilgi edinin. AB'nin pestisit veri tabanı portaline girip ürününüzü veya kullandığınız pestisit türünü seçtiğinizde, azami pestisit kalıntı seviyeleri hakkında detaylı bilgi içeren listeye ulaşacaksınız. Pestisit kalıntı seviyeleri hakkında daha fazla bilgiye [AB'ye İhracat Yardım Masasından](#) ulaşmanız mümkündür;
- Kullanılan pestisit miktarlarını azaltmak için entegre zararlı böcek yönetim sistemleri (IPM - integrated pest management) kullanın. Söz konusu sistemler, [GlobalGap](#) sertifikasyon sistemi kapsamındaki zirai mücadele stratejisinin bir parçasıdır. Ürünlerinizde daha az kimyasal madde kullandığınız takdirde, AB piyasasında daha başarılı olma ihtimaliniz bulunmaktadır;
- Müşterilerinizin pestisit kullanımına ve azami pestisit kalıntı seviyelerine ilişkin ilave şartları olup olmadığını kontrol edin.

AB'ye İthal Edilen Gıdanın Kontrolü

Gıda güvenliğini sağlamak ve çevre kirliliğini önlemek amacıyla AB, Regülasyon ve Direktifler aracılığı ile bazı kimyasalların kullanımını kısıtlamıştır. Bu bağlamda, ithal edilen ürünler resmi kontrole tabi tutulmaktadır. Bu kontroller, AB piyasasındaki tüm ürünlerin sağlıklı olduğunu ve yasalara uygun bir şekilde işlem gördüğünü teyit etmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Üç kontrol türü mevcuttur:

- a) Belge kontrolü;
- b) Özdeşlik kontrolü;
- c) Fiziksel kontrol;

Bazı ülkelerden spesifik ürünlerin AB'ye ithalatında kanunlara aykırı durumların tespit edildiğinde veya kanunlara aykırı durumlar tekrarlandığında AB, gerçekleştirdiği kontrollerin sıklık sayısını artırıp acil önlemler alabilmektedir. Kontroller, AB'ye ithalat ve pazarlamanın her aşamasında gerçekleştirilebilmektedir. Buna rağmen, bahse konu kontroller genellikle AB'ye giriş noktalarında yapılmaktadır.

Meyve-sebze ithalatçıları için ürünlerinin izlenebilirlik zincirinin bulunması zorunludur. Bu zorunluluğa cevap verebilmeleri noktasında, AB'deki ithalatçılar, yaş meyve sebzelere ilişkin menşe şahadetnamesi, bitki sağlığı belgesi, konşimento, yük çeki listesi ve gümrük belgeleri talep etmektedir.

Öneriler:

- AB'ye ithalat esnasında gerçekleştirmeniz gereken prosedürleri detaylı bir şekilde inceleyip öğrenin. Prosedürleri doğru bir şekilde takip etmemeniz, siparişlerinizin azalmasına,

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

gecikmesine ve maliyetlerinizin yükselmesine neden olabilecektir. Ayrıca AB'nin resmi kurumları tarafından size karşı uygulamalar başlatılabilir;

- Sevkiyatınıza eşlik eden evrakların (örneğin konşimento) gönderdiğiniz mallara ilişkin olduğundan ve sevkiyatınızın gerçek hacmini, sınıfını, boyutunu, palet ve kutu sayısını gösterdiğinden emin olun;
- [AB'ye İhracat Yardım Masasından](#) gıda sağlığı kontrolleri hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşın.

AB'de Zirai Kalıntı Kontrolleri

AB Komisyonu'nun 669/2009/EC sayılı "Bir Takım Yem ve Hayvansal Olmayan Gıdaların İthalat Denetimlerinin Artırılmasına Dair Komisyon Yönetmeliği"ne göre **ülkemiz menşeli tatlı biber, limon ve kurutulmuş veya başka şekilde hazırlanmış/konserve edilmiş kayısı % 10 sıklıkla, asma yaprağı veya asma yaprağı içeren ürünler % 50 sıklıkla zirai ilaç kalıntısı tespiti için analize tabi tutulmaktadır.** Söz konusu ürünlerin tamamı ise bahsi geçen Yönetmelik kapsamında Ortak Giriş Belgesi denetimine tabi bulunmaktadır. Bu denetimleri Bulgaristan Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Gıda Güvenliği Ajansı yürütmektedir.

Öneriler:

- Ortak Giriş Belgesinin (Common Entry Document - CED) her bir ürün için ayrı ayrı hazırlanması, ilk sayfasının Bulgarca ve eksiksiz olarak doldurulması ve araç gümrük kapısına gelmeden en az 24 saat öncesinden faksla veya e-posta ile ilgili gümrüğe bildirilmesi gerekmektedir;
- Denetim işlemleri için araç sürücüsünün yanında test ve belgelendirmeyi karşılayabilecek yeteri kadar nakit para bulundurması önem arz etmektedir. Adı geçen Yönetmelik gereğince ülkemiz menşeli ürünlere uygulanan kontrollerde tahsil edilen bedeller şöyledir:

✓ Bulgaristan Gıda Güvenliği Ajansı bedeli	66 BGN
✓ Sağlık Denetimi	
✚ 20 tonluk yükler için	360 BGN
✚ 6 tona kadar	108 BGN
✚ 6 tondan fazla	108 BGN + her ton için ilaveten 18 BGN
✓ Yükleme – Boşaltma bedeli	488,75 BGN
✓ Bitki sağlığı kontrolü	70 BGN
✓ Kalite Uygunluk Denetimi	50 BGN
✓ Uygunluk Sertifikası Hazırlanması	20 BGN
✓ Laboratuvar bedeli	420 BGN
✓ Gerekli olduğu durumlarda evrak ve numune gönderimi için kargo bedeli	
✚ Yurtdışı kargo	96 BGN
✚ Yurtiçi kargo	15 BGN

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Aflatoksin Kontrolleri

14.08.2014 tarih L242/4 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde, aflatoksinler ile kontaminasyon riski bulunan belirli yem ve gıdaların belirli üçüncü ülkelerden ithalatını düzenleyen özel koşulları uygulamaya koyan (EC) 1152/2009 sayılı Yönetmeliği yürürlükten kaldıran ve yemleri de kapsayacak şekilde hazırlanan 13 Ağustos 2014 tarihli ve (EC) 884/2014 sayılı Komisyon Uygulama Yönetmeliği yayımlamıştır. Bulgaristan, bahsi geçen Yönetmeliği 3 Eylül 2014 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır. Söz konusu Yönetmelik birçok yönüyle 669/2009/EC Komisyon Yönetmeliği'nin uygulamaya konma sürecini anımsatmaktadır. 884/2014 Sayılı Yönetmelik hayvansal olmayan bazı gıda ürünlerinin (kuruyemiş ve kurutulmuş meyveler) fiziki kontrollerinin yapılmasını öngörmektedir. 669/2009 Sayılı Yönetmelikten farklı olarak, 884/2014 Sayılı Yönetmelik'te ele alınan fiziki kontrollerin Bulgaristan'da yapılması zorunlu olmayıp, Türk ihracatçısı ürününü gönderdiği AB üye ülkesinde bu analizi yaptırmayı tercih edebilmektedir.

Öneriler:

- *Bu mevzuat çerçevesinde Türk ihracatçısı, Kapitan Andreevo sınır kapısına varmadan en az 24 saat önce Ortak Giriş Belgelerinin (Common Entry Document - CED) ilk sayfalarını doldurulmuş şekilde Bulgaristan gümrüğüne elektronik ortamda ulaştırmayı kesinlikle ihmal etmemelidir;*
- *Türk ihracatçısı CED belgesini düzenlerken alıcı ülkeyi, bu ülkedeki varış noktasını ve kontrol noktasını açıkça belirtmelidir. Bu şekilde, Bulgaristan sınırında yapılan belge kontrolü esnasında, Bulgar yetkililer varış noktasındaki yetkililerle irtibata geçip, ürün belgelerini varış noktasındaki kontrol noktasına göndermektedir ve ürün analizinin varış ülkesindeki kontrol noktasında gerçekleştirileceğini teyit etmektedir. Varış ülkesindeki kontrol noktası, CED belgesi üzerinde açıkça belirtilmemiş ise analizlerin Bulgaristan'da yapılması zorunludur. Analizler, Kapitan Andreevo sınır kapısında akredite laboratuvar olmadığı için, Sofya'da yapılmaktadır;*
- *Türk ihracatçısının, analiz yapılacağı ülke konusunda karar verirken, analizlerin olumsuz çıkma olasılığını da göz önünde bulundurarak hareket etmesinde fayda görülmektedir. Zira, olumsuz analiz sonuçları ürünün Türkiye'ye iade edilmesini veya imha edilmesini gerektirebilir. Bulgaristan'da tespit edilen olumsuz sonuçlar ürünün iade veya imha maliyetini azaltacaktır;*
- *884/2014 Sayılı Yönetmelik kapsamında yapılan analiz uygulama süreci Türk ihracatçılara 2-3 gün süre maliyetinin yanı sıra, analiz maliyeti (100 EURO), numune gönderim maliyeti (10 EURO), yükleme-boşaltma maliyeti (250 EURO) olarak yansımaktadır.*

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Pazarlama Standartları

AB mevzuatı, meyve-sebze sektöründe asgari kalite ve asgari olgunluk konuları çerçevesinde genel ve spesifik [pazarlama standartları](#) düzenlemiştir. Nitekim, *elma, turunçgiller, kivi, marul, şeftali ve nektarin, armut, çilek, tatlı biber, sofralık üzüm, domatese* ilişkin spesifik pazarlama standartları mevcuttur. Bu ürünlerin ithalatında uygunluk belgesi zorunludur. [Uygunluk belgesi](#) örneğini AB'nin 543/2011 nolu düzenlemesinin 115. sayfasındaki 3. ekinde bulmak mümkündür. Spesifik pazarlama kapsamında bulunmayan meyve-sebzeler genel pazarlama standartlarına veya [Birleşik Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu'nun](#) standartlarına uymak zorundadır. İthalatçılar, uygulayacakları standardı seçim konusunda serbesttirler. İşlenecek yaş meyve sebzenin ithalatında AB pazarlama standartlarına uyulması zorunlu değildir. Bu ürünler, ithalat esnasında 'işlenecek' veya benzer anlamı olan etiket taşımak zorundadır.

Öneriler:

- *Ürünlerinize hangi standartların uygulanacağına dair bilgi edinin ve ürünlerinizin ithalatında gerekli tüm belgelerin hazır olup olmadığını kontrol edin. [AB'ye İhracat Yardım Masasından](#), ihracatınıza ilişkin detaylar (07'li ve 08'li GTİP kodları) girildikten sonra, bu konuda yetkili kurumların bilgilerine ulaşmak mümkündür;*
- *Gıda ve Tarım Kurumu tarafından yayımlanan ve meyve-sebze pazarlama standartları hakkında bilgi içeren [Codex Alimentarius'u](#) inceleyin.*

Ambalajlama ve Etiketleme

AB piyasasına sürülen gıda ürünleri, AB'nin gıda ürünleri etiketlemesine ilişkin mevzuatına uygun olmak zorundadır. Meyve-sebze ambalajlarında aşağıda sayılmış bilgilerin bulunması gerekmektedir:

- ✓ Sevkiyatı yapan ile paketlemeyi yapana ait isim ve adres bilgileri;
- ✓ Üreticinin ismi (ambalajın üzerinde üretici ismi olmadığı durumlarda);
- ✓ Menşe ülkesi;
- ✓ Kalite ve büyüklük (pazarlama standartlarıyla uyumlu olarak);
- ✓ İzlenebilirlik zincirinin takip edilebilmesi için parti numarası.

Ürünler için spesifik olmayan, ancak AB piyasasına sürülen ürünlerin [paketlenmesine](#) ve bu bağlamdaki sorumluluğa ilişkin mevzuata da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Öneriler:

- *Ürünlerinizin paketlenmesi yapılırken zorunlu olan bilgilerin olup olmadığını kontrol edin. İthalatçı logosu veya sertifikalar gibi yararlı olabilecek diğer bilgileri dahil etmeyi ihmal etmeyin;*
- *Tüketici için önceden paketlenmiş meyve-sebze ürünlerinin etiketlenmesi hakkında [AB'ye İhracat Yardım Masasından](#) konuyu ele alan [düzenlemeyi](#) ayrıntılı bir şekilde inceleyin.*

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Bitki Sağlığı

AB'ye ihraç edilen meyve-sebze, AB'nin bitki sağlığı ile ilgili mevzuatına uymak zorundadır. AB, bitkilere ve bitkisel ürünlere zarar veren mikroorganizmaların Birlik sınırları içine girmesini ve yayılmasını önlemek amacıyla bitki sağlığına ilişkin bazı düzenlemeler yapmıştır:

- Spesifik durumlar dışında bazı mikroorganizmaların AB'ye ithalatı yasaklanmıştır;
- [2009/29/EC](#) nolu Direktifin, 5. ekindeki B kısmında belirlenen bitkiler ve bitkisel ürünlerin sadece sağlık sertifikası eşliğinde AB'ye ithalatına izin verilmiştir.

Öneriler:

- Ürünlerinizin AB'ye girmesi için bitki sağlığı sertifikasına ihtiyacınız olduğu durumlarda Türkiye'de bitki sağlığı konusunda yetkili kurumdan (bakınız [Uluslararası Bitki Sağlığı Koruma Anlaşması](#)) sertifikanızı temin edin. İthalatçınızdan diğer spesifik şartlar hakkında bilgi alın.
- [AB'ye İhracat Yardım Masasından](#) bitki sağlığı hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşabilirsiniz. Bitki Sağlığı Direktifi'nin 170. sayfasındaki 7. ekte [bitki sağlığı sertifikasının](#) bir örneğini bulabilirsiniz.

Kirleticiler

Kirleticiler, gıda ürünlerine kasten katılmış maddeler olmayabilmektedir. Ancak, gıda ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi, nakliyesi veya muhafazası esnasında ortaya çıkabilmektedir. Gıda ürünleri kalitesine olumsuz etkilerini ve insan sağlığının riske atılmasını önlemek amacıyla, AB bazı kirleticilere ilişkin azami seviyeler belirlemiştir. Meyve-sebzeleri özellikle nitrat (ıspanak ve marulda) ve metal (kadmiyum, kurşun, cıva ve organik olmayan kalay) seviyeleri ilgilendirmektedir.

Öneriler:

- 1881/2001 (EC) No'lu Regülasyon ekinde sizi ilgilendiren [kirletici seviyeleri](#) hakkında bilgi alın. Ürününüz özel olarak zikredilmese dahi, bazı ürün gruplarına dahil edilmiş olma ihtimalini göz ardı etmeyin. Örneğin, mango bulunamayabilir, ancak meyve bulunur.
- Codex Alimentarius tarafından yayımlanan kurşun kirliliğinin önlenmesi ve azaltılması hakkındaki [uygulama esaslarını](#) inceleyin;
- Avrupa Komisyonu'nun gıda kirliliği hakkındaki bilgi formunu inceleyin: '[Gıda kirliliği yönetimi: AB, gıdalarımızın güvenliğini nasıl sağlamaktadır?](#)';
- [Kirleticiler](#) hakkında ayrıntılı bilgi edinin veya [AB'ye İhracat Yardım Masası](#) 'na danışın.

Müşteriler İlaveten Aradıkları Bazı Şartlar

Avrupalı müşterilerin satış kanallarına ve ürün yelpazelerine bağlı olarak spesifik koşullarının olması sıkça rastlanan bir durumdur. Aşağıda, genel olarak rastlanan müşteri talepleri aktarılmaktadır.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Garanti Olarak Sertifika

AB'nin tüm gıda sektörlerinde gıda güvenliği en büyük önceliklidir. Bu bağlamda, ithalatçıların sertifika formu altında ihracatçıdan ilave garanti talep etmeleri normaldir. AB'den çok sayıda alıcı şirket (toptan satıcılar, gıda işleyen şirketler ve perakende satıcılar) tehdit analizi ve kritik kontrol noktası üzerine kurulmuş gıda güvenliği yönetim sistemi uygulanmasını şart koşturmaktadır.

Gıda güvenliğine ilişkin [GLOBALG.A.P.](#) sertifikasyon şeması AB'ye meyve-sebze ihracatında büyük önem teşkil etmektedir. [GLOBALG.A.P.](#) bütün tarımsal üretim sürecini kapsayan bir standarttır. [GLOBALG.A.P.](#), Avrupa'daki süpermarket zincirlerinin çoğunluğu tarafından asgari standart olarak kullanılmaktadır.

[GLOBALG.A.P.](#)'a ilaveten diğer gıda güvenliği yönetim sistemlerinin talep edilmesi de mümkündür. Kuzey Batı Avrupa piyasalarındaki alıcıların neredeyse tümünün, hijyen ve güvenlik konularında geniş çapta kullanılan Britanya Perakende Konsorsiyumu'nun [küresel standartlarının](#) uygulanmasını talep etmeleri mümkündür. Avrupa'nın iç kısmındaki alıcıların ise [IFS food standard](#), Safe Quality Food ([SQF](#)) programme, [FSSC22000](#) veya sanayi tarafından geliştirilen diğer standartların uygulanmasını talep etmeleri mümkündür.

Yukarıda bahsi geçen tüm yönetim sistemleri [Küresel Gıda Güvenliği Girişimi](#) (GFSI) tarafından kabul edilmiştir. Bu bağlamda, bütün büyük perakende zincirleri tarafından da kabul edilmeleri gerekmektedir. Sertifikasyon şemalarına uyum süreci, ülkelere, ticaret kanallarına ve piyasa durumlarına göre değişmektedir. Alıcılar, arzın azaldığı durumlarda daha yumuşak bir tutum sergilemektedir.

Öneriler:

- *Standards Map'dan değişik Gıda Güvenliği Yönetim Sistemleri ve hijyen standartlarını inceleyin veya [Küresel Gıda Güvenliği Girişimi](#) uzmanlarına danışın. Söz konusu girişim, ilgili ilave standartlara ilişkin bir referanstır;*
- *AB piyasasına girişinizin GLOBALG.A.P. sertifikasyonunu gerektirmesi muhtemel olduğundan, bu standarda aşına olun;*
- *Müşterilerinizin ve AB bölgelerinin bazı yönetim sistemleri konularında değişik tercihleri olabilir. Bu bağlamda değişik standart sertifikalarını değerlendirmeye almadan önce müşterileriniz ile tercihlerini müzakere edin.*

Kaliteye İlişkin Özellikler

Kalite konusu, gıda güvenliği şartlarına ve pazarlama standartlarına entegre edilmiştir. Aynı zamanda, alıcılar kendi spesifik kalite şartnamelerini de kullanmaktadır. Kalite, hafife alınmaması gereken bir konudur. Meyve-sebzelerin kolay bozulan ürünler olması, kalitelerine ilişkin çok sayıda şikayetlerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu hızlı gelişen dayanıksız ürün piyasasında ürün kalitesinin aşağıya yönelmesi, ardından satış fiyatlarının da düşüşünü getirebilmektedir.

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Bu bağlamda, AB ithalatçılarından en geniş çaplı uygulanan kalite standartları Birleşik Milletler Avrupa Ekonomi Komisyonu ([UNECE](#)) ve Codex Alimentarius Komisyonu ([CAC](#)) tarafından geliştirilen standartlardır. Bahse konu standartların yasal olarak belirlenen [pazarlama standartları](#) ile uyumlu olması gerekmektedir.

Öneriler:

- *Alicınız ile önemli konularda mutabakata varın:*
  - *Teslimat ve ödeme koşulları;*
  - *Şartlar;*
  - *Kullanılacak olan sertifikasyon şeması;*
- *En yüksek kaliteyi sunun! Ürünlerinizin kalitesinden emin değilseniz, sevkiyatı gerçekleştirinmeyin. Kalite konusunda düşüş yaşadığınız ve buna rağmen sevkiyatı gerçekleştirecekseniz, ürününüzün kalitesi hakkında şeffaf olun ve bunu alıcınız ile önceden müzakere edin.*

Niş Piyasa Gereklere

Resmi ve genel şartlara ilave olarak organik gibi niş piyasalara ilişkin spesifik şartlar uygulanmaktadır.

Sosyal Uyum

Belirli sosyal standartlara uyum sağlanması hala her yerde gerekli olmasa dahi, bu standartların önümüzdeki yıllarda çok kritik önem taşıyan bir noktaya gelmesi beklenmektedir. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ile ilgili olan girişimler ve toplum hassasiyeti Avrupa'nın değişik yerlerinde boy göstermektedir.

[İş Dünyası Sosyal Uyum Girişimi](#), küresel tedarik zincirindeki çalışma koşullarını iyileştirmeyi hedefleyen, iş dünyasının önde gelen sosyal girişimlerinden biridir. [İş Dünyası Sosyal Uyum Girişimi](#), genellikle kıta Avrupa'sındaki alıcılar tarafından talep edilmektedir. Birleşik Krallık piyasasında, sosyal sorumluluğun odağı [Etik Eğitim Girişimidir](#). Avrupa'nın Doğu kısmında sosyal sorumluluk talepleri olan alıcıların sayısı daha düşüktür. Batı Avrupa'da bazı çok uluslu şirketlerin kendilerine özel etik kuralları bulunmaktadır. Örnek olarak Unilever'in [İstikrarlı Tarım Kodu](#) ve Tesco'nun [beslenme akreditasyonu](#) gösterilmektedir. İyi tanınan diğer standartlar ve meyve-sebze ile ilgili sosyal tüketici etiketleri [Fair for Life](#), Global Social Compliance Programme ([GSCP](#)), [Rainforest Alliance](#), [Fairtrade](#) ve [IDH The sustainable trade initiative](#) olarak açıklanmaktadır.

Öneriler:

- *Değişik etiketler ve bu etiketlerin benzerlikleri ve farklılıkları hakkında [ITC Standards Map](#) web portalini inceleyin;*
- *Şirketinizin güncel performansını değerlendirin. [BSCI](#) web portalinde öz değerlendirmenizi gerçekleştirin.*

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

- *Aralıksız bir şekilde üretmeyi planlıyorsanız, organik ürünleri ve piyasadaki tüm etiket çeşitlerini iyi tanıyan ve bu konuda uzmanlaşmış bir alıcı bulun.*

Organik Ürünler – Büyüyen Bir Niş Piyasa

AB tüketicileri arasında doğal şekilde yetişen gıda ürünleri tercih edenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Organik meyve ve sebzelerin daha yüksek üretim maliyetleri olmasının yanısıra, AB piyçasındaki değerleri de daha yüksektir. AB piyçasına organik ürünler ile giriş yapmak için ürünlerin [AB mevzuatına](#) göre belirlenmiş organik üretim metotları çerçevesinde yetiştirilmiş olması gerekmektedir. AB’de ürünlerin organik ürün olarak pazarlanabilmesi için bu üretim metotlarının en az iki yıl aralıksız uygulamış olması gerekmektedir. İthalatçının (AB şirketi), AB’nin organik kontrol kurumlarına ithalat izni için başvuruda bulunması gerekmektedir. Akredite bir kurum tarafından denetim yapıldıktan sonra ürünlere AB organik logosu iliştilmektedir. Benzer bir şekilde, başka organik standart logosunun da ürünlerin üzerine iliştilmesi mümkündür - [Soil Association](#) (özellikle Birleşik Krallık’ta), Naturland (Almanya) veya BioSuisse (İsviçre). Her standardın diğerlerine göre ufak farklılıkları olsa da, tümünün AB’nin organik üretim ve etiketleme mevzuatına uyması gerekmektedir.

Avrupa Komisyonu, 2014 yılında organik çiftçiliği düzenleyen mevcut mevzuatı değiştirecek olan bir [düzenleme](#) önerisinde bulunmuştur. Yeni düzenleme ile organik ürün ticaretine daha sıkı kuralların getirilmesi ve ürünlerin menşe ülkesi ile ithalatın gerçekleştiği AB ülkesindeki sertifika kurumları arasında karşılıklı tanıma işlemlerinin gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Kabul edildiği takdirde, yeni düzenlemenin 2017 yılının ortasında yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Üçüncü ülke üreticileri ve ihracatçıları, AB koşulları için hazırlanan yeni bir mevzuata ayak uydurmak zorunda kalacaklarından [endişe](#) duymaktadırlar.

Önerilen yeni organik çiftçilik düzenlemesi hakkında daha fazla bilgiye AB web portalindeki [sıkça sorulan sorular](#) bölümünden ulaşmak mümkündür.

Öneriler:

- *Spesifik ürünlerinize ilişkin organik ürün piyasasını değerlendirin. Bu konuda olabildiğince fazla bilgi edinin. Organik üretim uygulamak ve sertifika almak, maliyeti yüksek ve ciddi zaman alan bir faaliyettir;*
- *[Biofach](#) ve [Fruit Logistica](#) gibi fuarlar aracılığı ile organik ürün piyasasına hakim ithalatçılar ve şirket rehberleri bulun ([Organic-bio](#) ve [International Trade Centre](#)). Organik ürün ithalatçılarının üreticilere danışmanlık etmesi ve onları yönlendirmesi sıkça rastlanan bir durumdur;*
- *Organik çiftçilik hakkında Avrupa Komisyonu web sitesinden [ayrıntılı bilgi](#) edinin.*

SEKTÖREL FUARLAR

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Tablo 12

Bulgaristan'da Sektörel Fuarlar

Sıra No:	Fuarın Adı	Şehir	Fuarın düzenlendiği sektör	Organizatörün adı	Organizatör web adresi
1	Agra (22-26 Şubat 2017)	Plovdiv	Tarım ve Hayvancılık	International Fair Plovdiv	http://www.fair.bg/en/
2	Interfood & Drink (9-12 Kasım 2016)	Sofya	Yiyecek (taze meyve-sebze dahil), içecek, ambalaj, makina, gıda teknolojileri	Inter Expo Center	http://iec.bg/en
3	Foodtech (22-26 Şubat 2017)	Plovdiv	Gıda, ambalaj, makina, teknolojiler, sağlıklı beslenme	International Fair Plovdiv	http://www.fair.bg/en/

İLGİLİ DEVLET KURUMLARI, SEKTÖREL KURULUŞLAR VE PORTALLER

- Tarım ve Gıda Bakanlığı - <http://www.mzh.government.bg/mzh/en/Home.aspx>
- Devlet Tarım Fonu - <http://www.dfz.bg/en/>
- Bulgaristan Gıda Güvenliği Ajansı - <http://www.babh.government.bg/en/>
- Bağ ve Şarap İcra Ajansı - <http://www.eavw.com/index.php?lg=en>
- Çin ile Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri Arasında Tarım Alanındaki İşbirliğini Teşvik Etme Merkezi - http://china2ceec.org/en/home_page_en
- Bulgaristan'da Tarımsal Üreticiler Derneği - <http://azpb.org/en/> , info@azpb.org
- Bulgaristan Çiftçiler Derneği - <http://www.baf-bg.org/>
- Ulusal Tarım Kooperatifleri Birliği - <http://www.nszkb.com/> , nszkb@abv.bg
- Bulgaristan Sera Ürünleri Üreticileri Derneği - <http://bapop.org/> , office@bapop.org
- "Bioselena" Organik Tarım Vakfı - <http://bioselena.com/en/> , bioselena@mail.bg
- Meyve-Sebze İşleyen Şirketler Birliği - <http://www.org-bg.net/index.php?mid=-1&lang=en>
- Bulgaristan Ahududu Üreticileri Derneği - <http://www.bam-bg.com/> , bam.petkov@abv.bg
- Ekolojik Tarım Üreticileri Derneği - <http://www.agroecology.bg/> , office@agroecology.bg
- Ulusal Kırsal Ağ - <http://www.nsm.bg/en>
- <http://inteliagro.bg/>
- <http://www.gradinaria-bg.com/en>
- <http://zelenchuka.bg/>
- <http://agropazar.bg/>
- <http://tractor.bg/agroborsa.html>
- <http://agro.bg/>
- <http://www.fermer.bg/>
- <http://fermera.bg/>
- <http://agronet.bg/>
- <http://agroplovdiv.bg/>
- <http://www.agroinfocenter.com/>
- <http://agrozona.bg/>
- <http://www.agrobusiness.bg/> (dergi)

SOFYA TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

- <http://www.agrocompass.bg/> (dergi)
- <http://www.agronom-bg.com/> (dergi)
- <http://oralo.bg/?cat=3> (dergi)
- <http://www.jaem.info/index-en.html> (dergi)
- <http://praktichnozemedelie.com/w/p/c/4/bg> (dergi)

M. Emrah SAZAK

Ticaret Başmüşaviri

Türkiye Cumhuriyeti Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Bulgaria Bulvarı № 98, Giriş D, kat 7, Sofya 1680

Telefon: 00359 2 958 12 02, Fax: 00359 2 958 14 25, Web: www.economy.gov.tr

İletişim: Rapora ilave etmek istediğiniz konular ve önerileriniz için bize e-mail adresimiz üzerinden ulaşabilirsiniz : sofya@ekonomi.gov.tr